

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a small crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white shapes, resembling a stylized letter 'D' or a similar form.

Ulla Lind

Eija Miettinen

Julia Vehmas

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2021

DIAKONIATYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ RUOKA-AVUN TARPEELLISUUDESTA KOL- MESSA ERI SEURAKUNNASSA

TIIVISTELMÄ

Ulla Lind, Eija Miettinen & Julia Vehmas

Diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä ruoka-avun tarpeellisuudesta kolmessa eri seurakunnassa

Sivuja 52, liitteitä 1

Syksy 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä työelämätahon kanssa. Tutkimus kohdistui kolmen eri kaupungin seurakunnan diakoniatyöalaan. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Jyväskylän Keskustan alueseurakunnan, Pieksämäen seurakunnan ja Sipoon suomalaisen seurakunnan diakoniatyöntekijöitä. Tavoitteena oli selvittää diakoniatyöntekijöiden mielipiteitä ruoka-avun tarpeellisuudesta, sen eri muodoista ja tulevaisuuden näkymistä. Kyselytutkimuksen lisäksi opinnäytetyössä havainnoitiin ruoka-avun tilannetta syksyn 2020 koronapandemiatilanteessa kysyisissä seurakunnissa. Tarkoituksena oli, että havaintoja ja kyselyn tuloksia voitaisiin hyödyntää aiheeseen liittyvien lisätutkimuksien suunnittelussa ja ruoka-aputoiminnan kehittämisessä.

Kysely toteutettiin Mailchimp-sovelluksella ja sisälsi 11 avointa kysymystä. Teemoja olivat ruoka-avun nykytilanne ja avun koettu tarpeellisuus, ruoka-avun muodot ja jonottaminen sekä tulevaisuuden näkymät. Kysymykset lähetettiin 12 diakoniatyöntekijälle kolmeen eri seurakuntaan. Määräaikaan mennessä tuli yhdeksän vastausta. Aineisto analysoitiin laadullisena tutkimuksena sisällönanalyysin keinoin etsien vastauksista yhtäläisyyksiä tai samankaltaisuutta. Vastaukset kerättiin teemoittain ja niistä tehtiin yhteenveto.

Kyselyn ja havaintojen pohjalta voitiin päätellä, että ruoka-apua pidetään erittäin tarpeellisena auttamisen muotona, vaikka sen tiedetään auttavan vain hetkellisesti. Suurimmat syyt ruoka-avun hakemiselle olivat pienituloisuus, elämäkriisit sekä tottumus ja tapa. Diakoniatyöntekijöiden mielestä ruoka-avun lopettamista ei tulisi harkita tämänhetkisessä sosiaalijärjestelmän tilanteessa, koska useat ihmiset jäisivät ilman tärkeää apua. Toisaalta diakoniatyöntekijät eivät halua, että ruoka-apua kasvatettaisiin minkään muun seurakunnan toiminnan kustannuksella. Tutkimuksen ja havaintojen perusteella ruoka-apu näyttäytyi moninaisena ja usean eri toimijan tekemänä työnä, missä oli vaihtelevissa määrin vapaaehtoisia mukana. Ruoka-avun jonotus nähtiin epämieluisana jakelumuotona asiakkaan kannalta. Kyselyn perusteella ruoka-avun toteuttamisessa kannatusta saivat sekä yhteisöruokailut mutta myös kotiin jaettavat ruokakassit. Diakoniatyöntekijöiden vastauksissa ilmeni toiveita laajemman yhteistyön suuntaan avustamistyössä. Useimmat diakoniatyöntekijät uskoivat ruoka-avun tarpeen lisääntyvän tulevaisuudessa.

Asiasanat: diakonia, diakoniatyö, köyhyys, ruoka-apu, ruoka-avun tarpeellisuus

ABSTRACT

Ulla Lind, Eija Miettinen & Julia Vehmas
Diaconal views on the need for food aid in three different congregations
Pages 52, attachments 1
Autumn 2021
Diaconia University of Applied Sciences
Degree programme in social services
Degree: Bachelor of Social Services

The thesis was executed in collaboration with authorities from the working life. The research focused on the diaconal work of the congregations of three different cities. The target group of the study was deaconry employees of the Finnish parishes in Jyväskylä, Pieksämäki, and Sipoo. The study aimed to find out the opinions of diaconal workers about the need for food aid, its different forms, and prospects for the future. In addition to the survey, the thesis observed the food aid situation in these parishes during the circumstances in the autumn of 2020 regarding the corona pandemic situation. The intention was that the findings and results of the survey could be of use in the planning of further related research and the development of the food aid activities.

The survey was conducted with Mailchimp, and it contained 11 open-ended questions. The themes were the current situation and perceived need for food aid, the forms and queuing of the food aid, and the prospects for the future. The questions were forwarded to 12 diaconal workers in three different congregations; nine responses were received by the end of the deadline. The material was analyzed as a qualitative study through content analysis, looking for connections or similarities in the answers. The responses were collected thematically and were then summarized.

Based on the survey and its observations, food aid is a much-needed form of aid, even though it is known to help only momentarily. The main reasons for applying for food aid were low income, life crises, routines, and habits. Deaconry workers believe that the cessation of food aid should not be considered in the current state of the social system, as it would leave many people without necessary help. On the other hand, diaconal workers do not want food aid to increase at the expense of other activities of the congregation.

Based on the research and its findings, food aid appeared to be a diverse and multi-stakeholder work, with varying amounts of volunteers involved. Queuing food aid was seen as an undesirable form of distribution for the customer. According to the survey, both community meals and food bags distributed to the home received support in the implementation of food aid. The responses of the diaconal workers expressed hopes for greater cooperation in relief work. Most diaconal workers believed that the need for food aid would increase in the future.

Keywords: Diaconia, diaconal work, poverty, food aid, need for food aid

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 RUOKA-APUUN LIITTYVIÄ TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA	6
2.1 Diakonia kirkon perustehtävänä	6
2.2 Ruoka-apu diakonisena työmuotona	7
2.3 Ruokaturva osana ihmisoikeutta	8
2.4 Köyhyysmääritelmä maailmalla ja Suomessa	9
3 RUOKA-AVUN KEHITTYMINEN, NYKYTILANNE JA ASIAKKAAT	10
3.1 Korvikeruuat, vellinjakoasemat ja leipäjonot	10
3.2 Hävikkiruoka yhtenä ruoka-avun muotona	11
3.3 EU-ruoka-apu ja poikkeusolot	12
3.4 Ruoka-apua hakevat ihmisryhmät 90-luvulta 2000-luvulle	13
3.5 Lapsiperheiden osuus ruoka-avun saajista	14
4 DIAKONIAN TULKINTA, YHTEISKUNTAPOLIITTINEN NÄKÖKULMA, MIELIKUVAT KÖYHYYDESTÄ JA AUTTAMISHALUKKUUS	15
4.1 Diakonian määrittely auttamistyössä	15
4.2 Ruoka-avun ongelmatiikka yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta	16
4.3 Ruoka-apu-asiakkaan näkökulma ja mielikuvat heistä	16
4.4 Ruoka-avun saaja ja laupias samarialainen	17
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TAUSTA	18
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	18
5.2 Yhteistyökumppanit	19
5.3 Diakoniabarometri kirkon tutkimusvälineenä	20
5.4 Diakoniabarometri 2020 tuloksia	20
6 HAVAINNOT RUOKA-APUTOIMINNASTA TUTKIMUSSEURAKUNNISSA	21
6.1 Sipoon suomalaisen seurakunnan ruoka-apu	21
6.2 Pieksämäen ruoka-avun tilanne syksyllä 2020	23
6.3 Ruoka-apu Jyväskylän keskustan aluseurakunnassa	24
6.4 Eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä seurakuntien ruoka-avun tilanteessa syksyllä 2020	25

7 AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI	26
7.1 Kyselyt diakoniatyöntekijöille.....	26
7.2 Aineiston analyysi	27
8 KYSELYN TULOKSET	29
8.1 Ruoka-avun tarpeellisuus ja perustoimeentulo	29
8.2 Ruoka-avun toteutusmuodot ja jonottaminen.....	32
8.3 Ruoka-avun tulevaisuus.....	33
8.4 Yhteenveto kyselytutkimuksesta	34
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	40
9.1 Eettiset näkökohdat ja luotettavuus.....	40
9.2 Ruoka-avun tarpeellisuus 2020.....	42
9.3 Kirkon rooli auttajasta mahdollistajaksi	42
9.4 Ruoka-avun uusi asiakaslähtöisempi suunta	44
9.5 Diakoni äärimmäisen köyhyyden asiantuntijana	45
LÄHTEET.....	47
LIITE 1. Kysymykset ruoka-avusta diakonia-ammattilaisille	51

1 JOHDANTO

Riittävä ravinto kuuluu ihmisen perusoikeuksiin. Tämän päivän kansalainen Suomessa olettaa, että jokaiselle kuuluu vähimmäismäärä ravintoa ja suojaa riippumatta elämäntilanteesta tai sen hetkisistä voimavaroista ja kyvyistä hankkia elantoa. Historiasta olemme useimmat kuulleet, että pula ja puute ovat olleet usean arkipäivää vielä jokin vuosikymmen sitten. Suuria ihmismääriä on kuollut Suomessa totaaliseen nälkään vain reilut sata vuotta sitten. Nykyään elämme siihen verrattuna melkoisessa yltäkylläisyydessä. Silti osalla kansalaisista on suuria vaikeuksia hankkia ruokaa monissa elämäntilanteissa.

Yhteiskunnalla on pyrkimys huolehtia jokaisesta kansalaisesta ja kirkko tunnustautuu auttajaksi vielä silloinkin, kun yhteiskunnan keinot ovat jo käytetty. Nyky-
muotoinen ruoka-apu muodostui monen päivittäisen ruoansaannin turvaajaksi 90-luvun talouslaman jälkeisenä aikana, eikä siitä ole päästy eroon vieläkään vaikka ruokapankit oli suunniteltu väliaikaiseksi.

Kirkon strategioissa ruoka-apu ei esiinny erityisen konkreettisena kehityskohdeena, vaikka heikompien puolella se selkeästi tunnustautuu olevan (Suomen Ev.lut. kirkko, 2020 s. 5). Tiedetään, että kirkko saa suurta arvostusta diakoniatyön ansioista. Kirkon kyselyissä perusteena jäsenyydelle on kirkollisten toimitusten lisäksi myös sen tekemä auttamistyö ja yhteiskunnallinen rooli. (Ketola ym., 2020 s. 166–168.) Toisaalta diakoniatyö pyrkii välttämään vakioasiakkuuksia taloudellisessa avustamisessa, mihin ruoka-apu luetaan. Emme tiedä yhtään seurakuntaa, joka ei tarjoaisi ruoka-apua tai osto-osoituksia.

Ruoka-apu työllistää diakoniatyöntekijöitä ja vuoden 2020 diakoniabarometrissa havaittiin, että kolme neljästä kyselyyn vastanneista diakoniatyöntekijöistä haluaisi eron leipäjonoista (Alava ym., 2020, s. 43). Opinnäytetyössä kysimme kolmen eri seurakunnan diakoniatyöntekijöiltä, kokevatko he ruoka-avun tarpeelliseksi ja minkälaisia muita pohdintoja ruoka-apukysymykset heissä herättävät, kuten jonottaminen tai ruoka-avun jakamisen mahdollinen lopettaminen.

Havainnoimme myös ruoka-avun toteutusta kolmessa eri seurakunnassa syksyn 2020 aikana.

Ruoka-apu on kiinnostava konkreettinen auttamismuoto, mutta myös huolta aiheuttava resurssikysymys seurakunnissa. Ruoka-aputoimintaa on tutkittu tasaisen paljon, opinnäytetöitä aiheesta löytyy Theseus-tietokannasta runsaasti muun muassa asiakkaiden näkökulmasta tutkittuna. Aihe on suomalaisessa yhteiskunnassa tunteita herättävä, koska useimmilla voi olla mielikuva, että olemme eläneet ennen 90-luvun talouslammaa ajan, jolloin vaikutti siltä, että sosiaaliturvajärjestelmä pystyi kohtalaisen hyvin tarjoamaan riittävän toimeentulon kaikille kansalaisille. Ruoka-apua oli vähänlaisesti tarjolla, diakoniatyöntekijöiltä ja Pelastusarmeijalta sai pienimuotoista apua. Tuolloin tyydyttiin paljon niukempaan elintäsoon, digitalisaatiotuotteet eivät olleet arjen iso menoerä. Toisaalta vielä useat kansalaiset tänäkin päivänä muistavat esimerkiksi ”hyryläisajan”, jolloin henkilö saattoi asua työtä vastaan maatilalla ja ruoka kuului vuokrasopimukseen. Nykyään sellainen ei tulisi kyseeseen. Yhteiskunta näyttää muuttuvan koko ajan nopeasti. On silti yllättävää, että olemme jälleen näin eriarvoisessa tilanteessa, vaikka Suomen bruttokansantuote on noussut huimasti 1970-luvulta 2000-luvulle tultaessa.

Ruoka-avun tilanne sai syksyllä 2020 vielä yhden muuttujan, kun koronapandemia toi lisää asiakkaita ruoka-apuun, jonka jakelu vaikeutui. Tilanne oli erittäin poikkeuksellinen, eikä kukaan osannut siihen varautua. Halusimme selvittää ruoka-aputoiminnan suuntia diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta nyt kun sen nykyinen taival on kestänyt jo kolmisenkymmentä vuotta.

2 RUOKA-APUUN LIITTYVIÄ TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

2.1 Diakonia kirkon perustehtävänä

Kirkkolaki määrittelee mitkä ovat Suomen evankelisluterilaisen kirkon perustehtävät. Yksi tehtävistä on lähimmäisen rakkauden toteuttaminen. (KL 1054/1993.) Kirkon diakoniatyö on se työala, jonka tarkoitus on käytännössä toteuttaa tätä lähimmäisenrakkautta.

Kirkkojärjestys määrittelee, että seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä. (KJ 1055/1991.) Seurakunnassa tulee myös olla vähintään yksi auttamisen ammattilainen: diakoniatyöntekijän virka (KJ 1055/1991).

Diakonia-sana tulee kreikasta ja tarkoittaa palvelutehtävää. Diakonia on jäänyt suomen kielessä vakiintuneeksi kirkon käsitteeksi, joka aiemmin on tarkoittanut kirkon rakkauden palvelusta ja sosiaalista toimintaa. Arkikielessä vähemmän käytetty sana on nykyään paljon aiempaa laveampi käsite, jonka voidaan ajatella ulottuvan diakoniatyön eri ulottuvuuksiin ja painotuksiin. Kirkon yhteneväinen vallitseva käsitys tukee mielikuvaa diakoniatyöstä, joka on vaikeuksissa olevan ihmisen kokonaisvaltaista auttamista. Tähän kuuluu hengellisen, henkisen ja aineellisen tuen lisäksi myös sosiaalinen ja terveydellinen tukeminen. Diakoniatyöntekijä ei myöskään unohda yhteiskunnallista vaikuttamista, kasvatuksellista näkökulmaa ja toimintakyvyn tukemista. (Gothoni ym., 2012, s. 12–13.)

Kirkko välittävänä yhteisönä haluaa jatkaa Jeesuksen esimerkkiä ja ohjelmanjulistusta. Jeesuksen viesti oli, että Jumala rakastaa ihmistä ja ihmiset on kutsuttu rakastamaan toisiaan. Jumalan rakkaus näkyy ja ilmentyy meissä keskinäisenä rakkautena ja huolenpitona. Uudessa Testamentissa on lukuisia esimerkkejä ja

kirjoituksia, joissa Jeesus elää ja opettaa lähimmäisenrakkaudesta. Rakkauden kaksoiskäskyssä kehoitetaan rakastamaan lähimmäistä niin kuin itseä. Jeesus on toistuvasti apostolien teoissa ja evankeliumeissa tekemisissä kerjäläisten, sairaiden ja prostituoitujen sekä kaikkien hyljeksittyjen kanssa. Diakoniatyön nykypäivänä on ajateltu jatkavan tätä alkukirkon ideaalin sanoman todeksi elämistä, kun diakonityöntekijä parantaa elämää, kohtaa, puhuu, koskettaa ja kuuntelee. (Gothoni ym., 2012, s. 13–20.)

Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistä niin kuin itseäsi (Raamattu, 1992, Matt. 22:37–39; Mark. 12:28–31; Luuk.10:25–28.)

2.2 Ruoka-apu diakonisena työmuotona

Yhdeksi diakoniatyöntekijän työmuodoksi on vakiintunut konkreettinen ruoka-apu, joka lisääntyi huomattavasti viime vuosituhannen lopun lamavuosien jälkeen. Suomessa yksi merkittävimmistä ruoka-avun jakajista on ollut evankelisluterilainen kirkko. Vuosituhannen lopun laman jälkeen etenkin työikäisten asiakkuudet lisääntyivät huomattavasti diakoniatyössä ja mm. ylivelkaantumisen toi kriisitilanteita joihin yhteiskunnan oli vaikea vastata. Vuonna 1995 Tampereella aloitti ensimmäinen ruokapankki, jonka malli saatiin Keski-Euroopasta. Seuraavan vuoden lopussa ruokapankkeja oli jo 11. Kirkon sisäisessä keskustelussa muodostui ongelmalliseksi kysymykseksi ns. viimesijaisen turvan antaminen. Perustuslain mukaan se kuuluisi julkiselle vallalle. Ruoka-pankkien toiminta nähtiin sosiaalityön heikentymisen mahdollistajana. Ruokapankkitoiminnalla haluttiin vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja väliaikaisesti tukea ihmisiä kriisissä ja hidastaa syrjäytymistä. (Hänninen ym., 2008, s. 115–117.) Myöhemmin niin sanotuista ruokapankeista on enemmän käytetty yleiskäsitettä ruoka-apu, monella paikkakunnalla puhutaan silti edelleen ruokapankeista. Käytämme tässä opinnäytetyössä jatkossa sanaa ruoka-apu.

Vuonna 2019 Kirkkopalvelut Ry:n koordinoimaa EU-ruoka-apua jaettiin noin 617 000 kg, joista ruokakasseina yli 128 000. EU-ruoka-avun piirissä tilastoitiin olevan reilut 118 000 henkilöä. (Kotimaanapu, i.a.) Kirkkopalvelut Ry on monialainen seurakuntien ja kristillisten järjestöjen valtakunnallinen yhteistyö- ja palvelujärjestö (Kirkkopalvelut, i.a-a). Evankelisluterilaisen kirkon sivuilta pääsee Ruoka-apu.fi -verkkosivustolle, missä on mahdollista etsiä esimerkiksi lähinnä asuinpaikkaa sijaitseva ruoka-avun toimipiste. Ruoka-apu.fi on Kirkkopalvelut Ry:n ylläpitämä verkkosivusto, mistä löytyy suuri osa ruoka-avun toimijoista. Sivustolla kerrotaan, että ruoka-apua toteuttavia toimijoita on Suomessa useita satoja. (Ruoka-apu, i.a.-b.) Kirkkopalvelut Ry. suosittelee, että ruoka-aputoiminta olisi vastikkeetonta ja että hakijoiden ei tarvitsisi rekisteröityä mitenkään. Toiminnan toteutuksessa on runsaasti vapaaehtoisia mutta myös erilaisia työtoiminnan muotoja on hyödynnetty henkilöstön riittävyden takaamiseksi. (Ruoka-apu, i.a.-c.)

Ruoka-apuun tuleva ruoka voi olla myös niin sanottua hävikkiruokaa, jota saadaan kaupoista tai muista tuotantoketjuista sekä yksityisiltä henkilöiltä tai se voi olla EU-ruoka-apua. Järjestäjä voi myös täydentää ruoka-apua itse hankkimillaan elintarvikkeilla. Hävikkiruoka on syömäkelpoista ruokaa, joka syntyy alkutuotannossa, teollisuudessa, varastoinnissa, kaupoissa ja kotitalouksissa. Kyseessä voi olla liikatuotanto tai viimeisen käyttöpäivän lähestyminen. EU-ruoka-apu on vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) koordinoimaa aineellista tukea muun muassa elintarvikkeina, joita voidaan jakaa ruokakasseina tai niistä voidaan valmistaa aterioita. Rahasto velvoittaa jakajia antamaan myös ohjausta ja neuvontaa ruokajakeluiden yhteydessä. (Ruoka-apu, i.a.-d.)

2.3 Ruokaturva osana ihmisoikeutta

Maailman ruokaturvaa voisi määritellä, että se toteutuu silloin kun kaikilla ihmisillä on kaikkina aikoina fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset mahdollisuudet saada riittävästi turvallista ja ravitsevaa ruokaa, joka vastaa heidän tarpeitaan ja mieltymyksiään ja mahdollistaa aktiivisen ja terveen elämän. Tämä määritelmä

on muotoutunut vuoden 2009 maailman ruokaturvakokouksessa. Ruokaturva on moniulotteinen käsite ja sen vastakohta on ruokaturvattomuus. (Karttunen ym., 2014, s. 16.)

Ruoka on ihmisoikeus, joka määritellään YK:n julistuksissa ja sopimuksissa (Karttunen ym., 2014, s. 46). Noin viidennes maapallon väestöstä elää äärimmäisessä köyhyydessä, alle 1,25 dollarilla päivässä. Heitä asuu eniten Afrikassa ja Aasiassa. Noin puolella maailman väestöstä on alle kaksi dollaria käytettävissä elämiseen päivässä. Ruokahuippukokouksen 90-luvulla tehdystä tavoitteesta puolittaa maailman nälkäisten määrä on epäonnistuttu huolimatta siitä, että ruoantuotanto on kasvanut samaa tahtia kuin väestömäärä. Enemmistö nälkäisistä elää maaseudulla. (Karttunen ym., 2014, s. 21–56.) EU on maailman suurin kehitysavun antaja (Karttunen ym., 2014, s. 155).

2.4 Köyhyysmääritelmä maailmalla ja Suomessa

Maailmanpankin absoluuttisen köyhyyden rajana pidetään 1,9 dollaria vuorokaudessa käytettävissä olevaa rahamäärää. Euroopassa suhteellisen köyhyyden määritelmä täyttyy, kun perheen tulot jäävät alle 60 prosenttiin samanlaisen perheen keskimääräisestä tulosta. Köyhyyden kriteerinä pidetään myös niin sanottua kaksoisehtoa, joka sisältää taloudellisten resurssien puutteen aiheuttaen myös sosiaalisen toimintakyvyn heikkenemistä. Suomessa yleisesti toimeentulotukiasiakkuutta pidetään köyhyysmittarina. Etenkin pitkään myönnettynä tukimuotona tämä viimesijainen yhteiskunnan apu näyttää indikoivan useita hyvinvointi- ja toimintakykyvajeita. Äärimmäisestä köyhyydestä puhutaan, jos kansalainen joutuu turvautumaan tämän lisäksi vielä hyväntekeväisyystoimijoiden elintarvikejakeluihin, joita myös leipäjonoiksi kutsutaan. Silloin tulot eivät riitä elämiseen pakollisten menojen jälkeen. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 74–76.)

Reilu viidennes ruoka-avun saajista kokee nälkää jatkuvasti tai ainakin usein. Nälkä voi olla kertakaikkista ruuanpuutetta tai myös ravitsemuksellisesti heikkoa ravintoa ja pelkoa ruuan loppumisesta. Asiakkaat saattavat kokea ruokajakelut

aivan välttämättöminä pärjäämisensä kannalta. Se on suomalaisen perusturvan käsitteen kannalta huolestuttavaa, jos turvan saatavuus ja taso ovat vajavaiset. Suomalainen sosiaaliturva ei pysty reagoimaan köyhyyteen riittävästi. Köyhällä ei ole useinkaan mahdollisuuksia normaaleihin sosiaalisiin toimintoihin kuten kulttuurista nauttimiseen. Jatkuva huoli perustarpeista aiheuttaa häpeää, ahdistusta ja epätoivoa. Elämänlaatu heikkenee taloudellisen huono-osaisuuden myötä. Jatkuva niukkuudessa eläminen syrjäyttää monella tavalla ja sen luonteeseen kuuluu myös ylisukupolvinen siirtyminen. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 75–76.)

3 RUOKA-AVUN KEHITTYMINEN, NYKYTILANNE JA ASIAKKAAT

3.1 Korvikeruuat, vellingakoasemat ja leipäjonot

Tällä hetkellä suomalaista ruokaturvaa pidetään yhtenä maailman parhaista. Toisaalta Suomi on ainoa pohjoismaa, joka tukeutuu EU-ruoka-apuun. Historiassa ei ole kuitenkaan pitkäkään aika siitä, kun ruokaa on saanut ostaa säännöstellysti tai kouluruoka on ollut olennainen osa monen suomalaislapsen ravitsemusturvaa. Suomessa on ollut 1600-luvun lopulla suuri nälänhätä, johon on kuollut arviolta ainakin neljännes väestöstä. Ruotsinvallan aikainen veropolitiikka ei mahdollistanut varautumista katovuosiin. Aliravitsemus ja kerjäläisyys toivat kulku-tauteja. Korvikeruuat kuten sammal, jäkälä ja pettu aiheuttivat ripulia. 1800-luvun lopulla koettiin uusi kurimus, kun tuli useita perättäisiä katovuosia. Silloin keksittiin perustaa vellingakoasemia ja kunnat ostivat naisten käsitöitä sekä järjestivät hätäaputöitä. Nälkämaaksi kutsuttu alue käsitti silloin alueita Savosta, Satakunnasta, Pohjanmaalta, Keski-Suomesta, Hämeestä ja Karjalasta (Karttunen ym., 2014, s. 180–188.)

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Suomessa tilannetta pahensi vuoden 1918 sisällissota ja Helsingissäkin nähtiin ruokamellakoita. Valtio perusti ruokatoimikunnan valistamaan kansalaisia ruoanlaitossa. Toisen maailmansodan

aikoihin Suomen maatalous oli jo varsin kehittyntä. Maa- ja kotitalousneuvonta oli tärkeässä asemassa elintarvikepulan aikana. Ennen talvisotaa alkoi sokerin ja kahvin säännöstely. Siitä alkoi yli kymmenen vuotta kestävä elintarvikesäännöstely, joka koski miltei kaikkia elintarvikkeita. Säännöstely loppui vuonna 1954. (Karttunen ym., 2014, s. 182–183.)

Sosiaaliturvaa alettiin kehittää jo vuonna 1937 kansaneläkelailta ja sotien jälkeen sitä pystyttiin laajentamaan mm. lapsilisillä. 50-luvulla äärimmäisen köyhien lisäksi tuen piiriin pääsivät myös vähävaraiset. Ruokaturvaan liittyy myös se, että Suomessa ruokaan käytetyn rahan määrä perheiden tuloista on pienentynyt koko ajan. 60-luvulla se oli vielä noin neljännes perheiden menoista, kun vuonna 2005 oli vain reilut 12 prosenttia. Kuitenkin niillä, joilla on niukka toimeentulo, ei ole varaa hankkia riittävästi ruokaa. Ruuan määrästä ja laadusta joudutaan tinkimään tai turvaututaan ruoka-apuun. Ruoka-avun piti olla väliaikainen ratkaisu, siitä on tullut kuitenkin pysyvä käytäntö seurakunnille ja yhdistyksille turvata ihmisten ruoansaintia. (Karttunen ym., 2014, s. 185–189.)

1990-luvun laman aikana ruoka-apu tulikin suomalaisen yhteiskunnan katukukaan suurimmissa määrin ja jäädäkseen. Ruoka-apua on ennen 90-lukuakin järjestetty esimerkiksi Pelastusarmeijan toimesta, mutta siitä ei ole juurikaan tutkittua tietoa. Ruoka-apua pidetäänkin viimeisenä keinona, kun kaikki muut perusturvan palvelut ovat käytetty. (Ohisalo & Saari, 2014, s. 11–15.)

3.2 Hävikkiruoka yhtenä ruoka-avun muotona

Hävikkiruokalle ei ole olemassa selkeää ja yhteneväistä määrittelyä todetaan valtioneuvoston maaliskuussa 2018 julkaisemassa Lexfoodwaste -hankeraportissa (Hietala ym., 2018, s. 8). Suomi on ainoa pohjoismaa, jolla on ruoka-apuun tulevalle lahjoitusruokalle Eviran virallinen ohje ”Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet 16035/2” (Hietala ym., 2018, s. 33). Ruokavirasto on ohjeistanut, kuinka ruoka-apuun luovutettavia elintarvikkeita tulee käsitellä, säilyttää, kuljettaa ja valmistaa, että ne säilyvät saajalle turvallisina käyttää.

Vaikka hyväntekeväisyyteen tarjottavia ruokatarvikkeita voidaan kohdella kaupallisesta toiminnasta poikkeavalla tavalla, ruuan turvallisuudesta ei tingitä ja sen on oltava ihmisravinnoksi kelpaavaa. Esimerkiksi äidinmaidonkorvikkeita ei saa antaa ruoka-apuun ollenkaan ja graavatun- tai kylmäsavustetun kalan käytöstä on erityisiä ohjeita. On panostettava katkeamattomaan kylmäketjuun, pakastamiskäytäntöihin, varastokiertoon ja nopeaan luovutukseen. (Ruokavirasto, i.a.-a)

Ruokaturvan parantamiseksi hävikkiruuan hyödyntäminen on yksi ekologinen ratkaisu muiden ilmastoälykkäiden innovaatioiden lisäksi, kun käytämme luonnonvaroja kestäväen kehityksen periaatteella. Kaikesta maailmassa tuotetusta ruoasta kolmannes menee hukkaan ruokaketjun eri vaiheissa ja etenkin teollisuusmaissa ruokajätteen määrää voidaan pitää merkkinä sekä suunnattomasta vauraudesta mutta myös piittaamattomuudesta. Ruokaa pitää kohdella sitä arvostaen myös ruokaketjun loppupäässä. (Karttunen ym., 2014, s. 209–210.)

Hävikkiruuan määritelmä on uudehko ja hankala, koska nykyään on paljon myös verkkokaupparyityksiä, jotka myyvät hävikkiruokaa poistoerinä. Tämä ruoka on erilaista kuin ruoka-apuun lahjoitettava hävikkiruoka. Se on esimerkiksi Fiksuruoka.fi -verkkokaupan määritelmän mukaan 20–80 prosenttia normaalihintaista edullisempaa kuivaa ruokatarvikkeita, joka olisi vaarassa joutua päiväysmerkinnän lähestyessä vähittäismyyntikieltoon (Fiksuruoka, i.a.). Ruokahävikkinä ymmärretään usein taas esimerkiksi kotitalouksien ja ravintoloiden roskiin päätyntä syömäkelpoista ruokaa, jonka synty olisi voitu estää ennakoimalla kulutus paremmin tai valmistamalla ja säilyttämällä ruoka toisin (Hävikkiviikko, i.a.).

3.3 EU-ruoka-apu ja poikkeusolot

FEAD on vähävaraisimmille suunnatun avun eurooppalainen rahasto, jonka tarkoitus on vähentää köyhyyttä ja syrjäytymistä sekä edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Köyhyyden pahimpia muotoja pyritään vähentämään antamalla ai-neellista apua. Ruokavirasto on ollut rahaston

hallintaviranomainen ohjelmakaudella 2014–2020. Suomessa toimenpideohjelman apu on konkreettista ruokatarvikejakelua vähävaraisille, jota paikalliset yhdistykset ja seurakunnat toteuttavat. (Ruokavirasto, i.a.-b) Ruokavirasto on antanut 3.11.2020 päivitetyn ohjeen ruoka-aputoimijoille koronaviruspandemiassa huomioonotettavista seikoista turvalliseen jakeluun liittyen. Ohjeessa painotetaan, että on tärkeää pyrkiä turvaamaan ruoka-avun jatkuminen myös poikkeusolosuhteissa mutta kuitenkin niin, että hallituksen määräykset ja alueelliset linjaukset huomioidaan. Ruoka-avun merkitys korostuu vallitsevissa olosuhteissa sitä tarvitseville ja tartuntariskiä voidaan vähentää esim. pakkaamalla kasvit valmiiksi, jolloin jakelu nopeutuu ja se on mahdollista toteuttaa ulkona. Tarpeen vaatiessa jakelu on kuitenkin keskeytettävä tilanteen niin vaatiessa. (Ruokavirasto, i.a.-c)

3.4 Ruoka-apua hakevat ihmisryhmät 90-luvulta 2000-luvulle

Lamavuosina ruoka-avussa kävijät olivat enimmäkseen miehiä. Työttömyys oli nopeasti heikentänyt taloutta ja akuuttiin hätään haettiin ruokaa. Naisten ja eläkeläisten osuus kasvoi laman jälkeen. 2000-luvulla suurin kävijäryhmä olivat työmarkkinatukea saavat työttömät, vanhukset ja eläkeläiset, joista osa oli työikäisiä. Eläkeläisillä ja työttömillä saattoi olla myös alaikäisiä lapsia. 2010-luvulla apu kohtaa eniten keski-ikäisiä ja ikääntyneitä. Joukkoon mahtuu suuri osa myös työikäisiä ja uutena ryhmänä nuoret ja opiskelijat. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 80.)

Työssäkäyvien osuus ruoka-avun saajista on 10 prosenttia, joista suurin osa on epätyypillisissä työsuhteissa. Hakijoiden koulutustausta on muuta väestöä matalampi ja useimmiten he asuvat vuokralla. Yksinasuvia hakijoista on 60 prosenttia, perheellisiä kolmannes. Suurimmissa kaupungeissa missä on kalliit asumiskulut, löytyvät myös pisimmät ruoka-apujonot. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 81.)

Ruoka-apua käyttävät pääsevät hyvin eri palveluiden ja sosiaaliturvan piiriin, ja myös sosiaaliturvan eri muodot olivat hyvin käytettyjä. Kuitenkin vain 38 prosenttia ruoka-apua käyttäneistä oli toimeentulotuen piirissä. Tämä herättää ihmetystä,

miksi suurin osa ruoka-apuun turvautuneista ei ollut kuitenkaan ollut hakenut viimesijaista perusturvaa. Tätä voi mahdollisesti selittää osittain sillä, että ruoka-apu on helpompaa ja yksinkertaisempaa avunsaantia, kuin byrokratian ja lomakkeiden alle jääminen. (Ohisalo & Saari, 2014, s. 53–55.)

3.5 Lapsiperheiden osuus ruoka-avun saajista

Suomessa ei ole juurikaan tutkittu lapsiperheiden osallistumista ruoka-apuun 90-luvun laman jälkeisellä ajalla. Kahden haastattelututkimuksen perusteella on oletettu, että lapsiperheiden osuus ruoka-apuun turvautuneista olisi kuitenkin kasvanut 90-luvulta 2010-luvulle tultaessa. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 76.)

Itä-Suomen yliopiston tekemä tutkimus ”Huono-osaisin Suomi” -aineistosta ilmenee, että ruoka-avun saajista 29–40 prosenttia on lapsiperheitä. Aineisto kerättiin muutaman erikokoisen kaupungin ruoanjakelupisteistä vuosina 2012–2013. Kaupunkien välillä oli isoakin vaihtelua mutta lopputulos osoittaa, että lapsiperheiden osuus hakijoista noudattelee samaa suhdetta kuin lapsiperheiden osuus muutenkin on väestössä. Toisaalta joillakin paikkakunnilla on ollut erityisesti lapsiperheille tai opiskelijoille tarkoitettua ruoka-apua. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 82–83.)

THL on tehnyt vuonna 2013 puhelinkyselyn, missä myös kartoitettiin ruoka-avun hakijoita. Hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksen mukaan perhetyypillä ei ollut tilastollista yhteyttä avun hakemiseen. Rahat olivat kuitenkin loppuneet useammin viimeisen vuoden aikana niiltä perheiltä, joilla oli alle 14-vuotiaita lapsia verrattuna muihin perhemuotoihin. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 81–82.)

4 DIAKONIAN TULKINTA, YHTEISKUNTAPOLIITTINEN NÄKÖKULMA, MIELIKUVAT KÖYHYDESTÄ JA AUTTAMISHALUKKUUS

4.1 Diakonian määrittely auttamistyössä

Kari Latvus on tutkimuksessaan ”Diaconia as Care of the Poor? Critical Perspectives on the Development of Caritative Diaconia (2017) osoittanut, että diakoniatyö ei ole kirkossa lopullinen tai valmis määritelmä vaan tulkintoja on muutettu kautta aikojen. Aiheesta on tehty kansainvälistä tutkimusta ja auttamistyön toteutus on moniulotteinen kysymys myös käsitteiden näkökulmasta. (Ev.lut. kirkko, 2017.)

Tutkimuksessa haettiin vastauksia kolmeen maailmanlaajuiseen ja ekumeeniseen megatrendiin; kasvava tietoisuus diakoniatyön ja huolehtimisen tärkeydestä, mielenkiinto pysyvemmän karitatiivisen diakoniatyön-asiantuntijuuden vahvistamiseen ja opillinen väittely diakoniatyöhön liittyvien sanojen merkityksestä ja alkuperästä. Modernista diakoniatyöstä on useita esimerkkejä suurissa yhteiskunnallisissa muutoksissa, joissa on havaittu laajaa syrjäytymistä ja köyhyyttä. On tarvittu ammatillista osaamista, mikä varmistaa organisoinnin ja vastuun ottamisen. (Latvus, 2017, s. 11–13.)

Latvus (2017) toteaa, että useat tulkinnat diakoniatyöntekijöistä ja diakoniatyöntekijöistä ovat vääristyneitä koska niitä on tehty ihmisten tarpeista. Se ei silti vähennä diakoniatyön arvoa ja kirkon olisi syytä tutkia lisää näihin käsitteisiin liittyvää Raamatun tulkintaa. Diakoniatyöntekijän virka ja mahdollinen diakonaattiuudistus nostavat myös aiheen säännöllisesti keskusteluun, eivätkä vastaukset ole yksinkertaisia. Huomattavaa on, että reformaation ja muiden käänteiden lisäksi myös Raamatussa itsessään löytyy moniäänistä tulkintaa diakoniatyön teologiasta. Silti kaikkein tärkeintä on jatkaa varhaiskristityn perinnettä etsiä joukostamme sosiaalisesti marginaaliset ryhmät, hyljätyt ja väärinkohdellut. Uusissa yhteiskunnallisissa tilanteissa lähellä ja globaalisti, voimme olla uskollisia juurillemme ja kysyä ketkä ovat köyhiä ja ketkä kärsivät eniten. (Latvus, 2017, s. 98.)

4.2 Ruoka-avun ongelmatiikka yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta

Ruoka-apua jakavien seurakuntien määrä on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ruoka-apua hakevien määrä kasvaa ja uusia asiakasryhmiä tulee koko ajan. Ruoka-avusta on tullut sosiaalisesti hyväksyttävämpää ja sen toteutuksessa korostetaan myös ekologisia perusteita jopa köyhyyden ongelmaa häivyttäen. Uusia toimintatapoja ja jakomalleja kehitellään ajatellen muun muassa jakelutapojen inhimillisyyttä, eikä niinkään haluta puuttua köyhyyden syihin. Toisin sanoen ei oletetakaan, että ruoka-avun tarve loppuisi. Ajattelumalli heijastuu jopa niin, että myöskään perustoimeentulon nostoon ei ole ollut vaateita saada riittäviä korotuksia ja asumiskulut jatkavat kasvamistaan ilman että asumistuki reagoisi muutokseen. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 77–78.)

Ruoka-avun tasapuolinen jakaminen on mahdotonta. Riippuen asuinpaikasta, ruoka-apua on vaihtelevasti tarjolla. On ihmisryhmiä, jotka jäävät ilman ruoka-apua monesta syystä. Häpeä tai leimautuminen voivat estää asiakkuuden. Sairaudesta voi haitata ruoka-avun saavutettavuutta. Avunantaja voi määritellä ruoka-avun saajille rajoituksia, mitkä estävät avunsaannin. Jaettava ruoka voi olla epäsoveliaa, sitä on liian vähän ja sitä ei riitä kaikille. (Kallio & Hakovirta, 2020, s. 78–79.)

4.3 Ruoka-apu-asiakkaan näkökulma ja mielikuvat heistä

”Lottovoittajien pöydässä” on teos missä kuvataan 12 ruoka-apuasiakkaan tarinaa niistä seikoista, jotka ovat tuoneet heitä ruoka-avun äärelle. Kirjan nimi kuvaa osuvasti mielikuvaa Suomesta sosiaaliturvan esimerkkimaana, missä totuus on kuitenkin monelle toisenlainen. Esimerkkitapauksissa kaikkein useimmin taloutta oli heikentänyt yksinhuoltajuus ja erot. Toiseksi suurimmaksi syyksi nousi elämäntilanteet kuten esimerkiksi loppuun palaminen, velkaantuminen tai huijatuksi tuleminen. Kolmannen sijan tilastoinnissa sai kategoriat mielenterveyspulmat, päihteiden liikkakäyttö ja liian kuormittava lapsuus. Joissakin tapauksissa syyksi asiakas mainitsi opiskelun. Tämän kokoelmateoksen ihmettelyn aihe oli, että

tapauksissa ei voinut havaita kaikilta osin niitä mielikuvia, joita ruoka-avun asiakkaista usein ajatellaan. Köyhistä on uskomuksia, kuten esimerkiksi se, että köyhät ovat lihavia ja tyhmiä tai että köyhille ei kannata antaa rahaa, koska he eivät osaa käyttää sitä. Toisaalta vertailututkimuksen (2002) mukaan köyhyys aiheuttaa stressiä, mikä vaikuttaa muun muassa painonhallintaan ja ongelmanratkaisukykyyn. Kirjan henkilöillä on ollut paljon pystyvyyttä ja suunnitelmia elämässä ennen kurjistuvaa tilannetta. Helsingin Sanomien (2015) teettämän tutkimuksen mukaan noin 15 000–250 000 euroa tienaavien suomalaisten kotitalouksien mielipiteistä neljännes oli vihamielisiä, vähätteleviä tai ylimielisiä köyhempiä kohtaan. On myös kansainvälistä tutkimusta (Piff), jonka mukaan tulotason kasvaessa ihmisten ajatukset alkavat muotoutua vähemmän empaattisiksi ja köyhiä voidaan pitää nuhjuisina, yhteiskunnan rypusakkina, joilta puuttuu kiinnostus omaan terveyteen ja onnistumiseen elämässä ja että köyhyys on aina ihmisen oma vika. Tämänkaltainen ideologia voi tuottaa yhteiskunnallisesti kohtalokkaan ongelman. Jos kyseinen taloudellinen yläluokka tekee poliittisia päätöksiä, on hyvin epätodennäköistä, että päätökset köyhien aseman parantamisesta ovat kovinkaan toimivia. (Vuori, 2017.)

4.4 Ruoka-avun saaja ja laupias samarialainen

On epärealistista ojentaa suomalaista pienituloista olla valittamatta sillä toteamuksella, että vain kehitysmaissa on todellista köyhyyttä ja nälkää. Sauri (2016) kirjassaan ”Ratkaisemattomat kysymykset” on ehdottanut kuvitteellisen tilanteen, missä Suomen eniten tienaava neljännes ottaisi kummiperheiksi maan vähiten tienaavan neljänneksen, kuten Plan-kummitoiminnassa ikään. (Vuori, 2017, s. 165–167.) Ehdotelmassa on käytännön ongelmien lisäksi psykologisiin mielikuviin liittyviä haasteita. Oorschot (2000) on tutkinut muuan muassa pyyteetöntä apua ja köyhien kunniantomuutta tai kunniallisuutta, mitkä vaikuttavat ihmisten auttamishalukkuuteen. Auttamishalukkuutta lisää autettavan vähään tyytyminen, säyseys ja kiitollisuus. Pyyteetöntä apua annetaan helpommin, jos autettavan avuntarve ei ole liian suuri. Apua saavat helpommin myös ne, jotka eivät pysty mitenkään hallitsemaan tarvettaan tai voivat hyvittää avun. (Helin ym., s.

44–45.) Ruoka-avussakin on jatkuvasti puheita siitä, että onko asiakas todellissa tarpeessa vai hakeeko hän kenties ahneuttaan tai jollain tavalla perusteetta apua. Samaa ajattelua on havaittavissa työttömyyden ongelmaa kohdattaessa. Työttömät pitäisi saada töihin kenties vetelehtimästä. Odotetaan, että työtön keksii töitä tai yritystoimintaa itselleen tai suostuu sellaisiin työsopimuksiin, joilla ei pysty edes elättämään itseään. Voi olla, että hyvin toimeentulevat ihmiset ottavat mielellään itseaiheutetun köyhyyden ajattelumallin myös siksi, että se oikeuttaa oman pärjäämisen. Kun eletään siinä illuusiassa, että köyhyys on oma vika, ei tarvitse reagoida kristillisen omantunnon mukaan. Kristillinen omantunto vaatisi toteuttamaan Laupiaan samarialaisen kertomuksen mukaista hyväntekeväisyyttä (Helin ym., s. 46).

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TAUSTA

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella diakoniatyöntekijöiden kokemuksia ruoka-avun tarpeellisuudesta ja heidän ajatuksiaan myös muihin ”leipäjonokysymyksiin”. Kyselyssämme lähestyimme asiaa eri tavalla muotoilluilla haastattelukysymyksillä kuin viimeisin diakoniabarometri ja siten että vastauksia pystyi perustelemaan. Halusimme selvittää muun muassa tarkoittaisiko leipäjonoista eroon pääseminen diakoneille samaa kuin esimerkiksi ruoka-avun lopettaminen.

Opinnäytetyössämme lähestyimme ruoka-avun teemaa kolmella asiakokonaisuudella 1) Ruoka-avun tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus, sen suhde perustoimeentuloon ja syyt ruoka-avun hakemiselle 2) Ruoka-avun toteutusmuodot ja jonottaminen sekä 3) Ruoka-avun tulevaisuuden näkymät. Kysymykset, jotka suunnittelimme, on rakennettu näiden teemojen ympärille.

Kyselyn alussa oli kysymys, joka tarkoitus oli antaa tietoa kyselyyn vastanneiden diakoniatyöntekijöiden työuran pituudesta. Tämä oli tärkeä tieto, jos vaikka olisi paljastunut, että otokseen on tullut vastauksia lähinnä vain uran alussa olevilta diakoniatyöntekijöiltä tai päinvastoin. Tutkimuslähtökohtana toimi osittain uusimman diakoniabarometrin tulokset ja olimme kiinnostuneita, tukeeko kyselymme sen väittämiä. Tutkimuksen tavoitteena on saada lisätietoa aiheesta tarkemmin ja kuvaillen. Halusimme tuoda esiin diakoniatyöntekijöiden ajatusten taustalla olevaa kokemusta asiakkaiden tilanteista ja niissä vaikuttavista muuttujista.

Toisaalta tarkoitus oli myös tutkia, onko mielipiteisiin alkanut vaikuttaa yllättävä koronapandemiatilanne ja sen myötä mahdollinen avun tarpeen lisääntyminen. Yhtenä kysymyksenä olikin, että jos ruoka-avun tarve edelleen kasvaa, toivoisivatko diakoniatyön ammattilaiset seurakunnissa ruoka-apuun lisää resursseja. Tätä seikkaa pohdittiin syksyn 2020 Diakoniabarometrin julkistamisseminaarissa keskusteluosuudessa ja se jäi meidän mieleemme erittäin mielenkiintoisena yksityiskohtana. Kirkko pyrkii täyttämään perustehtäviään, joihin köyhien auttaminen kuuluu. On vaikeaa määritellä, minkälainen köyhyys on riittävän hälyttävää, että apua toteutetaan. On myös hankalaa kohdentaa apua siten, että se tavoittaisi todelliset tarvitsijat ja olisi riittävää. Halusimme selvittää siis pitäisikö ruoka-apuun jopa lisätä resursseja muun toiminnan kustannuksella. Tarkoituksena oli, että tämän tutkimuksen havaintoja ja tuloksia voisi hyödyntää ruoka-apuun liittyvien lisätutkimuksien suunnittelussa ja ruoka-aputoiminnan kehittämisessä.

5.2 Yhteistyökumppanit

Lähdimme toteuttamaan tutkimusta Jyväskylän Keskustan alue seurakuntaan, Siipoon suomalaiseen seurakuntaan sekä Pieksämäen seurakuntaan. Päädyimme tekemään tutkimuksen näihin seurakuntiin, koska saimme luonnollisen ja kokonaisvaltaisen kuvan seurakuntien toiminnasta ollessamme työharjoitteluissa näissä seurakunnissa syksyllä 2020. Harjoittelujaksojen aikana

koronapandemian aiheuttamat lisähaasteet näkyivät diakoniatyössä monin tavoin, johon myös ruoka-avun toteutus liittyy.

5.3 Diakoniabarometri kirkon tutkimusvälineenä

Diakoniabarometreja on toteutettu jo vuodesta 1999. Ensimmäisessä kyselyssä mukana oli vastaamassa myös vapaaehtoisia ja muita diakoniantoimijoita. Pääteemoina oli tällöin diakoniatyöntekijöiden ajatukset kaikkein eniten apua tarvitsevista, taloudellisesta perusturvasta, diakoniatyön tärkeimmistä painotuksista, valtion, kirkon ja kolmannen sektorin suhteista sekä työtyytyväisyydestä. Aiheena vuonna 2003 oli työnkuvan muutos, yhteistyö, diakoniatyön perustehtävä, diakoniatyöntekijän suhde hyvinvointivaltioon ja diakonaattiuudistus. Vuoden 2009 diakoniabarometrin tarkasteltavana olivat diakoniatyön muuttuminen, taantuman näkyminen työssä, yhteistyö, työn sisällöllinen määrittely ja taloudellinen auttaminen. (Alava ym., 2020, s. 14.)

Diakoniabarometri on diakoniatyöntekijöiden ajatuksia ja asenteita mittaava barometritutkimus. Diakoniatyössä vallitsee tukevat perinteet ja toimintamallit. Voi olla, että joskus nämä vaikeuttavat uusien toimintaideoiden ja -mallien kehittämistä entistäkin paremmiksi ja tehokkaimmiksi. Diakoniatyössä ollaan jatkuvasti muutoksessa, koska yhteiskunta kehittyy eteenpäin. Tärkeää onkin arvioida, pohdita ja innovoida mikä toimii tai mitä voitaisiin kehittää suhteessa nykymaailmaan. ” Diakoniatyö on aina uuden edessä.” (Alava ym., 2020, s. 7.)

5.4 Diakoniabarometri 2020 tuloksia

Vuoden 2020 diakoniabarometrin vastaajista suurin osa tuli Tampereen hiippakunnasta. Toiseksi eniten Oulun hiippakunnasta. Suurin osa vastaajista oli naisia (92% prosenttia). Yksi teemoista oli ruoka-apuun liittyvien mielipiteiden kartoittaminen. Materiaalissa todettiin, että diakoniatyöntekijät kokevat ruoka-avun tärkeäksi, mutta joka kolmas ajatteli, että ruoka-apu ei ole diakoniatyön

perustehtävää ja jopa kolme neljästä diakoniatyöntekijästä oli vastannut, että leipäjonoista tulisi päästä eroon. Pääsyytä leipäjonoista eroon pääsemiseksi pidettiin niiden olevan leimaavia. Barometrikyselyssä todettiin, että taloudellinen auttaminen on tärkeää kirkon työssä, mutta auttamistapoja mietittiin. Taloudellista apua pidettiin tärkeänä seurakunnan työlle, myös huolimatta siitä, että tämä kuuluisi yhteiskunnalle. Taloudellisen avustuksen kertaluonteisuus jakoi mielipiteitä tasaisesti puolesta ja vastaan sekä ei kumpaakaan mieltä. Syynä tähän nähtiin muun muassa se tosiasia, että vain yhden kerran avustuksella voi olla haasteellista saada yksityishenkilön taloutta tasapainoon. Mutta toisaalta vaarana on se, että yksilölle tulee niin sanottu vakioasiakkuus, jolloin taloudellinen avustus muuttuu tottumukseksi asiakkaalle. (Alava ym., 2020, s. 43.)

6 HAVAINNOT RUOKA-APUTOIMINNASTA TUTKIMUSSEURAKUNNISSA

Seurakunnat toimivat ruoka-avun toteuttamistavoissa varsin itsenäisesti. Periaatteessa seurakunnat voivat itse ratkaista minkälaista apua tarjoavat tai tarjoavatko lainkaan (Hänninen ym., 2008, s. 117.) Opinnäytetyön havaintopaikkakunnista tehtiin opinnäytetyöhön vertailuja syksyn 2020 aikana eri toimintamuodoista ja viimeisimmistä muutoksista niissä.

6.1 Sipoon suomalaisen seurakunnan ruoka-apu

”Sipoon suomalainen seurakunta on yksi Suomen evankelisluterilaisen kirkon seurakunnista. Seurakunta kuuluu Helsingin hiippakuntaan ja Porvoon rovastikuntaan. Yhdessä Sibbo Svenska Församlingin ja yhtymän kanssa se muodostaa Sipoon seurakuntayhtymän. Sipoon suomalainen ja ruotsalainen seurakunta perustettiin kielellisistä syistä, jotta seurakuntalaiset voisivat kuulua oman äidinkieltään käyttävien seurakuntaan”. (Sipoon suomalainen seurakunta, i.a). Seurakunnat tekevät paljon yhteistyötä keskenään ja myös suunnittelevat monia asioita

yhdessä, pitävät yhteisiä palaverieita. Kunnan kasvu on luonut haasteita nykyisille seurakunnille ja sen toiminnalle, koska uudet asukkaat, jotka muuttavat Sipoon kuntaan ovat pääasiassa suomenkielisiä. Aikaisempi valtaväestö on ollut ruotsinkielisiä suurin osa, vain pieni osa niistä on kuulunut suomenkieliseen seurakuntaan ja puhunut äidinkielenään suomea. Keväällä 2017 Sipoon väkiluku ylitti 20 000 kuntalaisen rajan. Suomalaisessa seurakunnassa jäsenmäärä on kasvanut ja jäseniä oli viime vuoden joulukuussa 9449, ruotsalaisessa seurakunnassa 5418. Suomalaisessa seurakunnassa työskentelee 20 henkilöä eri aloilla ja sektoreilla.

Sipoon suomalaisessa seurakunnassa diakoniatyöntekijä voi tarjota ruoka apua antamalla ostoluvan kauppaan. Ostolupa määrätty summa riippuu esimerkiksi perheen koosta. Ostoluvan kanssa mennään kauppaan ostamaan elintarvikkeita, pois lukien alkoholi-, tupakka- ja veikkaustuotteet. Sipoon suomalaiselle seurakunnalle tulee lahjoituksia lahjakorttien muodossa, mitä diakoniatyöntekijät voivat jakaa ihmisille, joilla on suuri tarve apuun tai ovat vähävaraisia. Seurakunnassa voidaan myös auttaa vaatteiden ja lastentarvikkeiden hankinnassa, koska seurakuntaan lahjoitetaan käyttötarvikkeita, jotka jaetaan eteenpäin niitä tarvitseville.

Sipoon seurakunta toimii yhteistyössä Työllisyysyksikkö Risteyksen kanssa, joka on Sipoon kunnan sosiaali- ja terveysosaston alainen yksikkö. He jakavat EU:n ruoka-apun Sipoossa. EU:n ruoka-apu toiminta on aloitettu Sipoossa 2015 vuonna ja sitä jatketaan edelleen. Ruoka-apun tuotteet toimittavat EU:n ruoka-apu ja ruokavirasto ja he määrittelevät myös jaettavien tuotteiden määrät perheeseen mukaan. Diakoniatyöntekijät arvioivat harkinnanvaraisesti ruoka-apun tarpeen ja tämän mukaan antavat lomakkeen, johon kirjataan taloudessa asuvien lukumäärä, saajan nimi sekä myöntäjän allekirjoitus päivämäärällä varustettuna. Ruoka-apua saadakseen ei tarvitse olla seurakunnan jäsen. Lomakkeen saa henkilö, joka kokee tarvitsevänsä ruoka-apua juuri sillä hetkellä ja jolla on tarve väliaikaiseen ruoka-apuun.

Ruokakassin sisältö vaihtelee, mutta pääsääntöisesti se sisältää perustarpeita ruuanlaittoon esimerkiksi, jauhoja, puurohiutaleita, maito- ja

perunamuussijauhetta, makaronia, hernekeittoa, sian- ja naudanlihavalmistetta ja pastaa. Sipoossa jaetaan EU:n ruoka-apua useille kymmenille kuukaudessa. Ruokakassin voi saada enintään kerran kuussa diakoniatyöntekijän antamaa lomaketta vastaan. Syksyn 2020 koronaepidemia on lisännyt avun tarvitsevien määrää ja EU:n ruoka-apun jakamista. Sipoon suomalaisen seurakunnan lisäksi Sibbo svenska församling jakaa ruoka-apuun oikeutettavia lomakkeita. Ruoka-apun varastoinnin ja jakamisen hoitaa Sipoossa työllisyysyksikkö Risteys, joka huolehtii myös jaettujen tuotteiden asianmukaisen käsittelyn, tilastoinnin, hävikin käsittelyn ja kierrätyksen. Kauppojen lahjottamia elintarvikkeita jaetaan myös seurakunnan toimesta ja monet yritykset ovat osallistuneet tällä tavalla avustamaan seurakuntaa. Koronaepidemian 2020 takia tämä on ollut vähäisempään kuin aikaisempina vuosina.

6.2 Pieksämäen ruoka-apun tilanne syksyllä 2020

Pieksämäen 18 000 asukkaan kaupungissa evankelisluterilainen kirkko on luopunut EU-ruoka-apun jakamisesta vuonna 2017, jolloin Helluntaiseurakunta otti vastuun sen toteuttamisesta. Evankelisluterilaisen seurakunnan ruoka-apu liittyy niin sanottuun taloudelliseen avustamiseen, mikä on käytännössä osto-osoituk-sina myönnettävää tukea, jota myönnetään harvakseltaan muutamia kymmeniä euroja asiakasta tai perhettä kohti. Ruokatarvikkeina seurakunnan kuivakaapista löytyy hernekeittoäilykettä, näkkileipää ja Italianpataa suurimpaan hätään annettavaksi. Joulunaikaan asiakkaat voivat anoa niin sanottua ”joulu-kassiavustusta”, mikä on kertaluontoinen ruoka-apupaketti tai lahjakortti. Joulu-kassiavustuksen voi saada tuloksetyksen perusteella ja sen rahoittamisen mahdollisti-vat vuonna 2020 Suomen Punainen Risti ja Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Pieksämäen Helluntaiseurakunnan syksyn EU-ruokajako toteutettiin vuonna 2020 syys- ja lokakuussa torstaisin. Tämän jakelun EU-ruoka loppui alle kuukau-
dessa ja seuraava erä oli odotettavissa maaliskuussa 2021. Toteutuneessa EU-ruokajaossa ei ollut tuloksetyystä eikä myöntämiselle rajoituksia. Ensimmäi-
sessä jakopäivässä oli 200 asiakasta.

Pieksämäen Vapaakirkon ViaDia-yhdistys on syksyllä 2020 jakanut niin sanottua hävikkiruokaa, mikä on kauppojen ylijäämäelintarvikkeita, jotka ovat päiväysmerkinnän takia tulossa myyntikelvottomiksi. Kaksi kertaa viikossa toteutuneessa hävikkiruokajakelussa on ollut syksyllä aiempaa enemmän asiakkaita ja usein asiakkaat ovat olleet pettyneitä ruoka-avun määrään. Lisäksi työntekijät ilmaisivat huolta ViaDia-yhdistyksen rahoitustilanteen heikoista näkymistä, joka voi vaarantaa myös ruoka-avun toteutumisen. ViaDian ruokajakelun asiakasmäärä oli noin 100 per jakotilaisuus, kun se vielä edellisenä keväänä ja kesällä oli noin 70.

6.3 Ruoka-apu Jyväskylän keskustan alueseudakunnassa

Jyväskylän Seurakunta on Suomen isoin evankelisluterilainen seurakunta. Osana Jyväskylän seurakuntaa on Keskustan Alueseudakunta, jossa on n. 20 000 jäsentä. Jyväskylän seurakunta jakaa tilapäistä ruoka-apua tarvitseville ruoka-apuseteleitä Sammonkadun ruokapankkiin. Seurakunnalla on myös mahdollisuus tarjota ostolupia päivittäistavara-kauppoihin. Ostoluvat ovat tarkoitettu välttämättömiin kuluihin. Ostoluvat ovat aina harkinnanvaraisia. Sammonkadun ruoka-apuun tulee Jyväskylän alueelta leipomoista, kaupoista tai muista elintarvikekaupoista ylijäänyttä ruokaa. Ruoka-apu on tarkoitettu tilapäiseen apuun, jossa tulot eivät riitä kattamaan tarvittavaa toimeentuloa. Sammonkadun ruoka on lahjoitettua ruokaa ja näin ollen ruuan tai kassien sisältöön ei pysty vaikuttamaan. Pääosin ruoka on kuitenkin laadukasta ja monipuolista. Sammonkadun ruoka-apua järjestää Jyväskylän katulähetys. Jyväskylän katulähetyksellä on ruoka-apua sekä EU ruoka kassien jakoa. Jyväskylän seurakunnassa on tarjolla välittömään hätään asiakkailleen ruokaa, joka on Seurakunnan omavaraisesti hankkimia elintarvikkeita. Seurakunnan hankitut elintarvikkeet ovat tarkoitettu tilapäiseen ja äkilliseen apuun.

6.4 Eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä seurakuntien ruoka-avun tilanteessa syksyllä 2020

Harjoitteluseurakunnissa ruoka-apua toteutettiin jonkin verran eri tavoin ja hyvin erilaisten muiden toimijoiden, esimerkiksi järjestöjen ja pikkuseurakuntien rinnalla. Kaikissa seurakunnissa jaettiin pienehköjä ostolupia, joilla pystyi ostamaan kaupasta elintarvikkeita. Jaettavaksi oli myös kuivaelintarvikkeita välittömään häntään.

Harjoittelupaikkakunnilla oli EU-ruoanjakelua ja hävikkiruoan hyödyntämistä yhteisöruokailun tai ruokakassien muodossa. Jyväskylässä, Sipoossa ja Pieksämäellä jaettiin EU-ruokakasseja viikoittain. Poikkeustilanne aiheutti sen, että diakoniatyöntekijät pyrkivät tapaamaan asiakkaita heidän kotonaan tai vain ajanvauksella, mieluiten etukäteen soittaen, sovitusti tapaamalla jopa ulkona tai seurakunnan pihassa. Esimerkiksi joulunaikaan saattoi olla ruoka-avussa enemmän lahjoittajia liikkeellä ja voitiin jakaa normaalia enemmän. Osa harjoitteluseurakunnista oli luopunut esimerkiksi EU-ruoanjakelusta, koska sen koordinointi ja jakelu työllistävät paljon henkilökuntaa. Näitä jakamaan oli kuitenkin löytynyt muita, kuten Helluntaiseurakunta, Vapaakirkon ViaDia-yhdistys, Katulähetys tai työllisyysyksikkö Risteys. Hävikkiruoan määrä oli hyvin vaihtelevaa sekä määrän että laadun suhteen kaikissa sitä jakavissa seurakunnissa ja yhteisöissä.

Osassa seurakuntia ja paikkakuntia oli selvästi huomattu ruoka-avun tarpeen lisääntyminen syksyllä 2020 mutta kaikista ei raportoitu selkeää eroa tarpeeseen vielä tuolloin. Joillakin paikkakunnilla kuten Pieksämäellä oli suurta harmia aiheuttanut yhteisöruokailujen keskeytys, ruokailut kun olivat tulleet usealle uudeksi tavaksi arkeen. Osassa ruoanjakelun toimipisteitä toiminta jatkui miltei entisellään, etenkin jos jonotus ulkona oli ollut aiemminkin normaali tapa. Uuden ohjeen mukaan vain pidennettiin jonotuksessa käytettyä turvaväliä ja paikalle ei saanut tulla liian ajoissa "seurustelemaan". Kaikissa seurakunnissa ja ruokaapuun liittyvissä toimijoissa, poikkeustilanne ja mahdollinen lisääntyvä ruoka-avun tarve aiheuttivat huolta.

7 AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI

7.1 Kyselyt diakoniatyöntekijöille

Aineiston keruu tehtiin Jyväskylän Keskustan alue seurakunnan, Sipoon seurakunnan ja Pieksämäen seurakunnan diakoniatyöntekijöille ajankohtana 11.02.2021-25.02.2021. Päädyimme käyttämään ennen haastattelukysymysten julkaisua koevastaajaa, jonka vastauksista pystyimme analysoimaan, tulisimmeko saamaan vastauksia niihin kysymyksiin, joita etsimme. Lähetimme lopullisen kyselylinkin ja saatekirjeen sähköpostitse. Kyselyssä oli kahden viikon vastausaika, jotta saisimme mahdollisimman paljon tuloksia eikä kyselyyn vastaaminen unohtuisi. Viikon päästä kyselyn lähetyksestä diakoniatyöntekijöille laitettiin muistutus sähköpostitse vastaamisesta. Kysely lähetettiin 12 diakoniatyöntekijälle ja vastauksia saatiin 9 takaisin. Kysely toteutettiin Mailchimp-sovelluksella, joka valittiin käyttöominaisuuksiltaan parhaaksi työmenetelmäksi kyselyn toteuttamiseen. Tarkoituksena oli ensisijaisesti toteuttaa kyselyt kasvotusten tai viemällä seurakuntiin kyselylomakkeet ja palautuslaatikot. Kuitenkin keväällä 2021 suurin osa työntekijöistä työskenteli poikkeustilanteessa etänä, jonka seurauksena päädyttiin toteuttamaan kysely sähköisesti.

Aloimme toteuttamaan ruoka-avun havainnointia harjoittelumme aikana, josta saimme myös ajatusta opinnäytetyön toteutukseen. Opinnäytetyön tutkimusidea syntyi harjoittelussa ollessamme mukana toteuttamassa ruoka-apua. Kysymykset, jotka päädyimme ottamaan lopulliseen kyselyyn, olivat pitkän pohdinnan ja yhdessä tutkimisen lopputulos. Pohdimme kyselyn aihealueita, jotta kyselyllä tavoitettaisiin mahdollisimman kattavat ja laajat vastaukset. Kysymykset olivat avoimia, jolloin vastaajilla oli mahdollisuus kertoa omin sanoin vastaus. Näin ollen oletimme saavamme laajaa ja monipuolista tutkimustietoa.

Kyselyssä kartoitimme diakoniatyöntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä ruoka-avun toteuttamisesta. Halusimme lisätietoa niistä syistä miksi ihmiset hakevat ruoka-apua ja miten ne syyt ovat suhteessa perustoimeentulotasoon. Kyselimme

mitä ajatuksia ruoka-avun toimintamallit herättivät ja oliko näistä muodostunut selkeitä mielipiteitä diakoniatyöntekijöille. Kartoitimme myös, oliko ruoka-avun tulevaisuudesta pohdintoja etenkin, jos tarve tulee edelleen kasvamaan. Lopuksi kysyimme ajatuksia siitä, että ruoka-apu lopetettaisiin kokonaan.

7.2 Aineiston analyysi

Aineiston lukukokemuksen jälkeen aloitimme analyysin eli tekstin tarkemman erittelyn. Analyysissä tutkitaan tekstin yksityiskohtia ja tehdään niistä havaintoja (Haapala ym., 2016, s. 98.) Tutkimuksen aineistoa analysoitiin laadullisena tutkimuksena sisältöanalyysin keinoin. Aineiston analyysi aloitetaan pelkistämällä ja tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisen aineiston karsimisella. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Analyysi toteutettiin pääosin teemoittamalla saatuja vastauksia, mutta osittain on myös käytetty tyypittelevää analyysitapaa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) mukaan “Teemoittelu voi olla periaatteessa luokituksen kaltaista, mutta siinä painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä on tai ei ole merkitystä riippuen laadullisen tutkimuksen perinteestä. Kaikkiaan kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Tyypittelyssä puolestaan aineisto ryhmitetään tietyiksi tyypeiksi. Tyypittelyssä tiivistetään, joukko tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä yleistykseksi”. Sisällönanalyysin tavoite on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus sekä tulkinta järjestellystä aineistosta, jota tutkitaan. Näin tieto käsitellystä ilmiöstä laajenee. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Saimme kahdeltatoista mahdolliselta vastaajalta kymmenen vastausta ja niistä yhdeksän määräaikaan mennessä. Aloitimme aineiston analysoinnin maaliskuussa 2021. Aineistossa oli 11 avointa kysymystä kysymyksiä ja jaoimme ne teemoittain. Teemat olivat ruoka-avun nykytilanne ja tarpeellisuus, ruoka-avun muodot ja jonottaminen sekä tulevaisuuden näkymät. Jokainen oppinnytetyön tekijä tutki yhden aihealueen ja teki siitä muun muassa tilastollista analyysiä. Analysoimme eri kysymysten sisällä olevia vastauksia etsien yhtäläisyyksiä tai

samankaltaisuutta. Käytännössä laskimme vastausten osuuksia käsin ja siten saimme vastaukset alaluokkiin. Esimerkiksi ”Kumpi on parempi ruoka-avun muoto: aktiivisuutta vaativa yhteisöruokailu vai kotiin haettava ruokakassi? Perustelisitteko miksi? Tähän kysymykseen oletimme saavamme kaksi vastausten alaluokkaa, joista toinen puoltaisi ruokakassia ja toinen yhteisöruokailua. Huomasimme kuitenkin, että tarvitsemme myös kolmannen alaluokan missä molemmat vaihtoehdot ovat kannatettavia.

Jotkut kysymykset tuottivat enemmän luettelunkaltaisia vastauksia. Muodostimme ymmärrettävän kokonaiskuvan siitä, miten vastaukset painottuivat. Tämän jälkeen katsoimme vielä yhdessä teemoja ja kävimme läpi vastauksia saadaksemme yhtenäisen näkemyksen kaikista diakoniatyöntekijöiden vastauksista. Keräsimme vastaukset teemoittain ja sen jälkeen kokosimme niistä yhteenvedon.

Aineistonkeruun lähtökohtana on saada vastaukset tutkimuskysymyksiin. On tärkeää pyrkiä ymmärtämään käsittelyssä olevaa ilmiötä niin, että vastauksista saadaan esille olennainen tieto siten että vastauksia on havainnoitu luotettavasti. Raportoinnissa on hyödynnettävä alkuperäistä aineistoa. On suunniteltava kriteerejä analyysin tekemiseen ja sovittava miten aineiston erilaisuutta ja poikkeavuutta tulkitaan. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, i.a.) Meillä ei ollut valmiita kriteerejä kaikkien vastausten sisällön suhteen. Esimerkiksi diakonien työurien pituuden jakauman kuvaaminen päätettiin vasta, kun näimme minkälaisia vastauksia tuohon kysymykseen tuli. Mielestämme viisi vuotta oli sopiva raja kuvaamaan, onko diakoniatyöntekijän ura ollut lyhyt vai pitkä arvioimaan ruoka-avun tarpeellisuutta.

Vastaukset olivat kaikki ymmärrettäviä ja niitä oli enimmäkseen helppo tilastoida ja tarkastella. Mitään vastauksista ei tarvinnut poistaa aineistosta vaikeaselkaisuuden takia. Joihinkin vastauksiin tuli useita eri suuntaisia vastauksia, kuten ruoka-avun hakemisen syihin. Tässä tapauksessa kaikki vastaukset otettiin huomioon tasavertaisina tilastoinnissa ja tarkasteltiin niitä sellaisena joukkona, koska vastaajan arvotus tai tärkeysjärjestys syistä olisi ollut epävarmaa. Aineisto oli niin pieni, ettei päädytty tarkastelemaan esimerkiksi eri paikkakuntien vastauksia

erikseen ja lopuksi vertailemaan niitä keskenään. Tämä olisi voinut olla myös tietosuojariski. Jos aineisto olisi ollut isompi, olisi ollut mielenkiintoista tehdä vertailua myös siten, että olisiko mielipiteissä ollut eroja riippuen diakonityöntekijän uran pituudesta.

Aineistoa analysoidaan jo keruuvaiheessa ja tehdään havaintoja siitä mitä on tapahtunut sekä miten nämä on käsitelty. Tutkimuspäiväkirjan pitäminen koko opinäytetyön prosessin ajalta on toimiva ratkaisu, jotta voidaan käydä läpi aineistosta kerättyä materiaalia ja havainnoida siinä tapahtuvia muutoksia. (Kajaanin ammattikorkeakoulu, i.a.) Tarvitsimme etenkin seurakuntien ruoka-avun toteuttamisen havainnoiteihin päiväkirjaa, osittain havaintoja piti myös tarkistuttaa, että olimme ymmärtäneet asiat oikein. Mailchimp-sovelluksen kautta tulleita kyselyn vastauksia oli helpompi käsitellä, koska ne pysyivät alkuperäisenä analysoinnin loppuun saakka.

Aineiston analysointia aloitettaessa on mietittävä tarkoitus, miksi se tehdään ja mihin tarkoitukseen se tehdään sekä mihin kysymyksiin sillä haetaan vastausta ja saatiinko sillä vastaukset tutkittaviin kysymyksiin (Kajaanin ammattikorkeakoulu, i.a). Saimme aiheesta selkeän ja kuvaavan otoksen vastauksia. Olimme tyytyväisiä kysymysten asetteluun ja saimme mielestämme juuri niihin kysymyksiin vastauksia, joita lähdimme tutkimaan.

8 KYSELYN TULOKSET

8.1 Ruoka-avun tarpeellisuus ja perustoimeentulo

Kyselyssä suurin osa vastaajista oli ollut työssään yli 15 vuotta ja kaikille ruoka-apu oli tullut tutuksi jossain muodossa. Osalla kyselyyn vastaajista oli pitkiä työuria, kahdestakymmenestä jopa kolmeenkymmeneen vuoteen. Kaksi vastaajista olivat olleet diakoniatyössä vasta pari vuotta.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden diakoniatyöntekijöiden työkokemus

Kaikki pitivät ruoka-aputoimintaa erittäin tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena seurakunnan auttamistyössä. Etenkin yllättävässä kriisissä kun yhteiskunnan taloudellisen tuen hakuprosessi on kesken, nähtiin että kirkko pystyy auttamaan nopeasti. Ja vaikka apu on vähäistä, se on sitä saavalle silti erittäin merkityksellistä. Diakoniatoimistojen kuivaelintarvikkeet saattavat auttaa oleellisesti tilanteessa, missä ruoka-osto-osoitusta ei voida jostain syystä kirjoittaa. Vahvasti koettiin, että juuri ruoka-apu on oleellinen osa seurakunnan työtä, koska on jatkuvasti ihmisiä, jotka tippuvat yhteiskunnan turvaverkon läpi ja kirkon kuuluu heitä auttaa. Oli huomattu, että ruoka-aputyö on kuitenkin lähinnä ensiapua, kenenkään taloutta se ei pitkällä aikavälillä voi ratkaista. Toisaalta löytyi myös havaintoja, että osalle ruoka-avun hakemisesta oli tullut tapa, jolla pystyy siirtämään osan käyttövaroista muuhun tarkoitukseen. Pidettiin tärkeänä, että ruoka-avun myöntämiselle olisi selkeät kriteerit ja myöntämisperusteet.

Eniten vastauksissa syistä ruoka-avun hakemiselle esiintyi pienituloisuus. Seuraavaksi yhtä suurina osuuksina vastauksista nousi elämän kriisiytyminen kuten sairauksista johtuvat kulut mutta myös totuttu tapa. Pienituloisuutta aiheuttivat vastausten mukaan työttömyys tai osa-aikatyö ja niistä johtuva palkkatulojen

puute. Sosiaaliturvan taso nähtiin usein riittämättömäksi, jolloin on tingittävä ruokamenoista.

Myös asumisen todettiin olevan kallista, jolloin muuhun ei jää tarpeeksi käyttövaroja. Äkilliset kriisit kuten erot tai kuolemantapaukset voivat kuormittaa taloutta rankasti. Yhtenä ryhmänä löydettiin velkaiset henkilöt, joilla osa tuloista menee esimerkiksi ulosottoon. Muutama vastaaja oli sitä mieltä, että ruoka-apua haettiin päihdeongelman takia tai kokeilumielessä, koska on saanut apua ennenkin. Diakoniatyöntekijät olivat huomanneet, että osalle asiakkaista on muodostunut käsitys subjektiivisesta oikeudesta kirkon tarjoamaan apuun.

Vuoden 2020 aikana koronaviruspandemian aiheuttamat lomautukset ja irtisanomiset olivat lisänneet avuntarvetta jonkin verran. Diakoniatyöntekijöiden mielestä tilanne vuodenvaihteessa 2021 muistutti paljolti 90-luvun lama-aikaa. Asiakskuntaan oli tullut uusia ihmisryhmiä kuten pienyrittäjiä ja enemmän nuoria asiakkaita. Diakoniatyöntekijät arvelivat yhtenä uutena syynä ruuan hinnan kallistumisen muiden elämisen kulujen lisäksi ruoka-avun tarpeen syyksi. Oltiin myös sitä mieltä, että ennen osattiin hieman paremmin säästää varoja, nykyään eletään kädestä suuhun -periaatteella ja kun rahat loppuvat, ei ole mahdollisuuksia reagoida tilanteeseen viisaasti. Lisäksi koettiin, että ihmiset ovat paljon vaativampia elintason suhteen. Ajateltiin, että muun muassa hintava elektroniikka kuuluu perustarpeisiin ja näitä tuotteita hankitaan, vaikka tulot olisivat hyvin pienet. Uutena ilmiönä olivat tulleet myös suurikorkoiset pikalainat, joiden nähtiin sekoittavan taloutta, kun maksun aika tulee. Monikulttuurisissa perheissä taas tietämys suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta saattaa vaikeuttaa taloudenhallintaa.

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että perustoimeentulotason nousu vähentäisi ruoka-avun tarvetta suurimmalla osalla tarvitsijoista. Todettiin, että rahaa ruokaan jäisi muiden pakollisten kulujen jälkeen. Ajateltiin myös, että olisi hyvä, jos toimeentuloa tarkasteltaisiin enemmän alueellisesti asumiskulujen suhteen. Osa-aikaisen työn tekemisen mahdollistaminen nähtiin myös tärkeänä siten, ettei etuuksia heti menettäisi. Muutama vastaajista oli epäileväinen, että vähimmäisetuuksien nosto toisi ainakaan kaikilta osin vähennystä ruoka-avun

tarvitsijoissa. Oletettiin, että etenkin riippuvuuskäyttäytyminen aiheuttaisi sen, että lisäraha käytettäisiin muuhun kuin ruokaan. Näitä riippuvuuksia oli esimerkiksi peli- ja päihdeongelmat. Muita mahdollisia syitä voisivat olla myös muunlaiset elämänhallinta- ja rahankäytön haasteet. Rahat saattaisivat mennä muun muassa vaatteiden hankintaan ja sitten kuitenkin tarvittaisiin ruoka-apua. Jos perustoimeentulo nousisi, olisi myös uudelleenarvioitava ruoka-avun jakoperusteita.

8.2 Ruoka-avun toteutusmuodot ja jonottaminen

Ruoka-avun toteuttamisesta tuli haastatteluissa ilmi vaihtelevia vastauksia. Vain yksi vastanneista kertoi, että seurakunnassa on vakiintunut tapa kysyä asiakkaidensa mielipiteitä ruoka-avun toteutuksesta. Toinen vastaajista kertoi, että on jonkun verran keskustellut. Muut vastanneista kertoivat ei ole keskusteltu tai vain joitakin keskusteluja on joskus käyty.

Vastauksissa nousi esiin selkeästi se, että jos olisi mahdollisuus valita molemmat yhteisöruokailu ja kotiin haettava ruokakassi, nämä tukisivat toisiaan. Näissä vastauksissa nousi esille yhteisöruokailun merkityksellisyys sosiaalisena tilanteena ja ruokakassin tarpeellisuus, koska ruokakassista riittää ruokaa pidemmäksi aikaa ja tämä sopisi siksi erityisesti perheille. Ruuan käyttötarkoitusta pohdittiin ja yksi vastanneista vastasikin, että yhteisöruokailussa ei tarvitse työntekijänä miettiä käytetäänkö saatu avustus oikein, koska joidenkin asiakkaiden tätä tulee pohdittua, kun myöntää ruoka-apua muutoin. Kaksi haastatteluun vastanneista vastasi, että tiedostaa kuitenkin, että kaikki asiakkaat eivät pysty tai halua tulla yhteisöruokailuun esimerkiksi ahdistuksen takia.

Vastauksissa tuli ilmi, että ruokakassi palvelee hyvin niitä, jotka valmistavat itse ruokaa. Yhteisöruokailussa taas ruoka on vaihtelevampaa ja on hyvä ratkaisu niille, jotka söisivät muuten eineksiä tai ei osaa itse laittaa ruokaa.

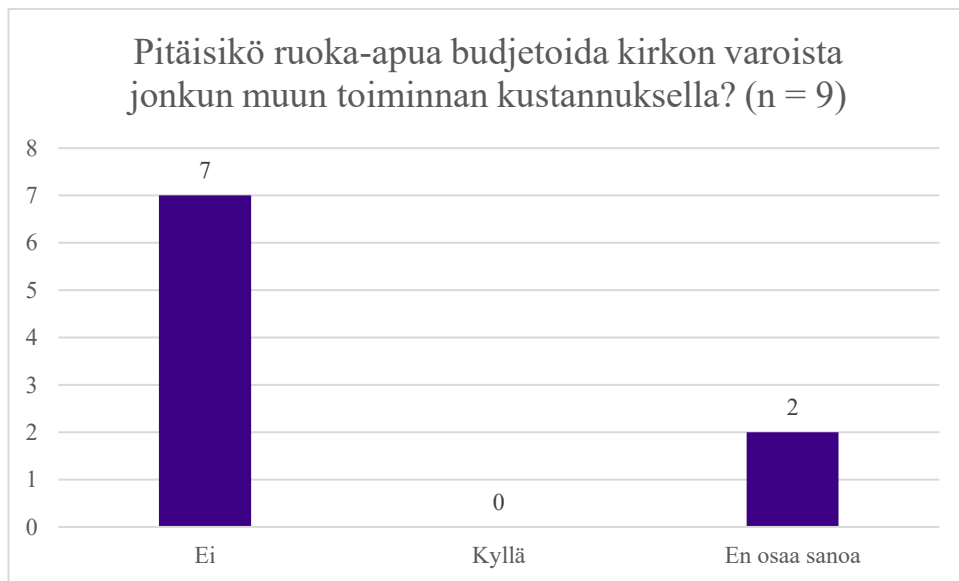
Kaikki vastaajista olivat sitä mieltä, että jonotuksesta löytyy paljon huonoja puolia. Erityisesti huonoiksi puoliksi vastauksista nousi häpeän tai nöyryytetyn tunne,

mikä saattaa asiakkaille jonottaessa ruokaa tulla. Positiiviseksi asiaksi suurin osa vastaajista koki kuitenkin uusien sosiaalisten suhteiden löytymisen ja kokemuksen siitä, että ollaan ”samassa veneessä” sekä, että samalla voidaan auttaa useita ruuanhakijoita kerralla.

8.3 Ruoka-avun tulevaisuus

Diakoniatyöntekijöiden vastaukset olivat vaihtelevia liittyen erilaisiin toimintamahdollisuuksiin ruoka-avun kasvaessa. Saaduissa vastauksissa tuli ilmi että, tulevaisuudessa ruoka-avun tarve tulee luultavasti lisääntymään ja on tarve miettiä uusia toimintatapoja, kuinka voidaan auttaa. Vastauksissa pohdittiin mahdollisuuksia enempiin ostolupiin.

Ruoka-avun budjetoimisesta muun toiminnan kustannuksella oltiin hyvin pitkälle yhtä mieltä siitä, ettei ruoka-apua pidä ottaa jonkun muun kustannuksesta pois. Seurakunnalla on siihen omat varat budjetoituna ja pääsääntöisesti ne ovat riittäneet. Jos tulevaisuudessa olisi lisätarvetta ruoka-avun budjetoinnille tämä ei saisi olla toisesta toiminnasta pois. Seurakunnassa on monenlaista tärkeää työtä eikä ole tarkoituksenmukaista arvottaa niitä tärkeysjärjestykseen. Yhdessä vastauksessa tuli ilmi, että seurakuntaan tulee paljon lahjoituksia mitä voidaan myös käyttää ruoka-apuun ja ostolupiin.

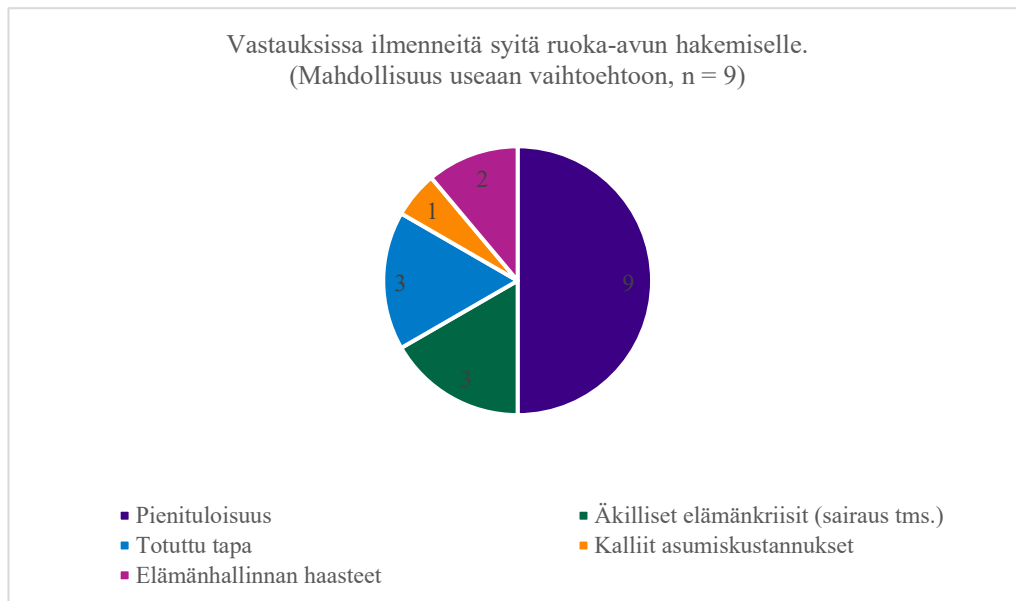
Kuvio 2. Ruoka-avun budjetointi

Diakoniatyöntekijöiden vastauksista kävi ilmi suuri huoli ihmisten pärjäämisestä, jos ruoka-apu lopetettaisiin. Ruoka-avun lopettaminen tulisi tuomaan diakonia-työntekijöille haastetta siihen, miten he sen jälkeen auttaisivat näitä ihmisiä, joilla on välitön tarve ruokaan. Tällöin myös ostolupien määrää sekä jakelua jouduttaiisiin pohtimaan. Toisaalta osa vastaajista pohti myös, jos ruoka-apu lopetettaisiin, pystyisivätkö ihmiset ottamaan enemmän vastuuta taloudellisista ratkaisuksistaan ja -pärjäämisestään. Ruoka-avun jakamisessa nähtiin myös se hyvä puoli, että kohdataan ja tullaan kohdatuksi muiden ihmisten kanssa, tämä voi olla joillekin ainoa tapaaminen muiden ihmisten kanssa.

8.4 Yhteenveto kyselytutkimuksesta

Ruoka-apu koettiin hyvin tarkoituksenmukaisena ja jopa välttämättömänä osana auttamistyötä. Seurakunnan nopea reagoitukyky erilaisissa kriisitilanteissa nousi esille. Nopeaa reagoitukykyä pidettiin hyvänä asiana, jolloin mahdollisuus esimerkiksi erilaisissa kriisitilanteissa toimimiseen olisi helpompaa. Toiminta vastaa silloin nopeasti asiakkaiden tarpeeseen. Ruoka-apu koettiin kuitenkin vastaavan vain välittömään hätään, eikä pitkällä aikavälillä voisi ratkaista yksilön haasteita. Tässä nähtiin puutteita yhteiskunnan osalta, sosiaaliturva ei ole riittävä

kattaakseen perusturvan jokaiselle kansalaiselle. Vastausten perusteella nousi esille, että suurimpana syynä ruoka-apuun hakeutumiselle on pienituloisuus, erilaiset elämäncrisit ja totuttu tapa. Alueellinen ongelma oli asumisen korkea hintataso. Vastauksissa nousi myös koronapandemia vuonna 2020, joka on tuonut ruoka-apuun uusia asiakasryhmiä.

Kuvio 3. Syyt ruoka-avun hakemiselle

"Se on yksi osa avustamistyötä. Joskus ruoka-apu voi olla myös ensiapua, kun lähdetään selvittämään asiakkaan taloudellista tilannetta pidemmälle. Monesti ruoka on se asia, josta tingitään, kun talous on tiukalla."

Enemmistö vastaajista koki, että perustoimeentulotuen nostaminen auttaisi ruoka-avun vähenemistä. Muutamassa vastauksessa pohdittiin kuitenkin ruoka-avun lieveilmiöitä tai jopa väärinkäyttöä. Jos perustoimeentulotuki nousisi, osalla menisi myös isompi osa rahasta vaatteisiin tai esimerkiksi, päihteisiin tai pelaamiseen. Saamiemme vastausten mukaan väärinkäyttö ei kuitenkaan erityisesti korostunut. Ohisalo ja Saari (2014, s. 108) mukaan "Suomalaista ruoka-apua eivät sääntele selkeät ja yhtenäiset kriteerit. Tällöin on myös vaikea määritellä, mitä järjestelmän "väärinkäyttö" tarkoittaa. Ruoka-apuun menemisen syyt ovat moninaisia aina toimeentulo-ongelmista nälkään". Tutkimuksen tavoitteena ei ollut

kuitenkaan perehtyä erilaisiin ”väärinkäytöksiin” vaan tutkia diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä ruoka-avun tarpeellisuudesta nyky-yhteiskunnassa.

"Mielestäni perustoimeentulossa pitäisi ottaa huomioon pääkaupunkiseudulla asumiskustannukset ja tarkastella kokonaisuutta."

"Uskon, että tarve vähenisi isolla osalla. Osalla meidän asiakkaistamme on jokin riippuvuusongelma (päihteet, pelaaminen yms.) ja voi olla, että lisääntyneet tulot vain lisääisivät ongelmia."

Yhteisöruokailun ja kotiin haettavan ruokakassin vastauksissa nousi eniten esille, että jos olisi mahdollisuus valita molemmat vaihtoehdot nämä tukisivat toisiaan. Yhteisöruokailua pidettiin hyvänä vaihtoehtona sosiaalisen tilanteen takia ja mahdollisen väärinkäytön kannalta. Diakonibarometrissä todettiin, että viime vuosina yhteisöruokailun merkityksellisyys on korostunut yhteisöllisyyttä ja osallisuutta painottaen. (Alava ym., 2020, s. 28.) Ruoka-apua itsessään jo pidetään sosiaalisuutta edistävänä tapana. Ohisalon ja Saarin (2014, s. 69) mukaan viisikymmentäkolme prosenttia ruoka-apua hakevista asiakkaista pitivät muiden ihmisten kohtaamista ruoka-avussa tärkeänä tai jopa erittäin tärkeänä, mutta kuitenkin tutkimuksessa ei pystytty todentamaan onko ruoka-avun eri muodoilla merkitystä. Suhteessa yksilön hyvinvointikokemukseen kohtaamiset eivät olleet merkityksellisessä osassa, vaikka ruoka-apua hakevien koettu hyvinvointi on heikompaa kuin muun väestön. (Ohisalo & Saari, 2014, s. 68.)

Kuvio 4. Ruoka-avun muotojen vertailu

Jos on mahdollista, pitäisin molemmat vaihtoehdot. Jos on pakko valita, valitsisin yhteisöruokailun, jos on tilat sitä varten. Aktiivisuuden lisääntyminen ja sosiaaliset kontaktit lähtökohtaisesti parantaa ihmisen elämän laatua. Toki tiedostan sen, että kaikki eivät pysty/ halua tulla yhteisöruokailuihin. Siksi siis molemmat mieluiten.

Diakoniatyöntekijöiden enemmistön mielipide oli, että ruoka-avussa jonottamisessa on paljon huonoja puolia. Erityisesti vastauksissa pohdittiin asiakkaiden häpeän tai nöyryytetyksi tulemisen tunteet, joita jonottamisessa saattaa ilmetä. Diakoniabarometrissä pohdittiin myös jonotuksen olevan ruoka-avun muotona leimaava ja kolme neljäs osasta barometriin vastanneista olikin sitä mieltä, että leipäjonoista tulisi päästä eroon. (Alava ym., 2020, s. 26.)

Ruoanjakelun organisoinnilla ja järjestelyllä voi olla häpeää vähentävä vaikutus. Varmistetut hyvät puitteet ja ystävällinen kohtaaminen ovat tärkeässä osassa ruuanjakelussa. Myös ruokajonossa oleva vuorovaikutus vähentää yksilön häpeän kokemusta. Lähes puolessa tutkimuksessa ilmenneistä vastauksissa pohdittiinkin ruokajonoa myös sosiaalisena tilanteena. Ruoanjakelun hyvällä organisoinnilla voikin olla merkittävä osa, myös kohtaamisten mahdollistamisessa ruokajonossa. Ohisalo ja Saari kertookin (2014), että ”ihmiset kohtaavat siellä missä ruoanjakelu on organisoitu hyvin”. (Ohisalo & Saari, 2014, s. 94.)

"Hyvinvointivaltion pitäisi huolehtia, että jokainen pärjäisi omilla tuloilla eikä ruokakasseja tarvitsi kenenkään hakea. Jonot eivät ole inhimillisiä."

Ruoka-apua haettaessa jonottaminen ei ole mukava asia ja se on vaikea organisoida niin, ettei tarvitsisi jonottaa. Hyvä puoli on se, että jonottaessa tapaa muita ja se mahdollistaa keskustelun ja ajatusten vaihdon. Huono puoli on se, että se saattaa estää jonkun aremman ruoka-avun tarvitsijan hakemasta apua.

Tulevaisuudessa ruoka-avun tarpeen mahdollisesta kasvamisesta tuli ilmi, että mahdollisuuksia uusiin toimintamuotoihin tulisi kartoittaa. Useassa vastauksessa ilmeni, että mahdollisuuksien kartoittaminen olisi tärkeää, mutta tällä hetkellä uusia toimintamuotoja ei tule esille tai niitä on haasteellista pohtia. Yhdessä vastauksessa pohdittiin hävikkiruokailun hyödyntämistä, jolloin samalla voitaisiin jakaa EU-ruokapaketteja niille, jotka niitä tarvitsevat. Diakoniabarometrissa todettiin, että vapaaehtoiset ovat suuressa roolissa ruoka-avun toteutumisessa ja tämä tulisi todennäköisesti korostumaan, mikäli ruoka-avun tarve tulevaisuudessa kasvaisi. (Alava ym., 2020, s. 33.)

"Ruoka-avun tarve tulee luultavasti lisääntymään epätasa-arvon lisääntyessä yhteiskunnassa. Tulevaisuudessa on varmasti mietittävä esimerkiksi resurssien yhdistämistä eri yhteistyötahojen välillä. "

Ruoka-avun järjestämisessä todettiin, että seurakunnassa on paljon erilaista tärkeää työtä, jota on haasteellista arvottaa. Päällimmäisenä ajatuksena vastauksissa oli, että ruoka-apua ei tule järjestää jonkun muun toiminnan kustannuksella. Diakoniabarometrissa 2020 pohdittiin diakoniatyöntekijän perustehtävää. Kirkkojärjestyksen mukaan "Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniatyötä, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta." Herääkin kysymys, miten määritellään erityisesti ne, joiden hätä on suurin ja joita muulla tavoin ei auteta? Tarkastellessa huono-osaisuutta laajemmassa mittakaavassa, kuitenkin ruokajonossa olevat eivät ole kaikista heikoimmassa asemassa olevia.

Asunnottomat ja huumeiden ongelmakäyttäjät jäävät sosioekonomisen kuvauksen perusteella vielä heidän taakseen. (Ohisalo & Saari, 2014, s. 40).

"Tällä hetkellä ajattelisin, että ei pitäisi. Tilanteet toki muuttuvat, ja jos tarve kasvaa tulevaisuudessa isoksi, niin varmasti tuokin tulee keskusteluun. "

Kysyimme diakoniatyöntekijöiltä, mitä ajatuksia heräisi, jos ruoka-apu lopetettaisiin kokonaan? Tämä herätti huolta heissä. Osassa vastauksissa pohdittiin, mitä keinoja diakoniatyöntekijöillä olisi, jos ruoka-apu lopetettaisiin. Jollekin vastaajalle ruoka-avun lopettaminen oli mahdoton ajatus, eettisesti väärin ja siten kirkon koko sanomaa vastaan.

"En usko, että ruoka-apu tulee loppumaan. Itselle se voisi olla jopa helpotus, mutta monen asiakkaan puolesta tulisi huoli."

Aina myös tarjonta lisää kysyntää. Osa sinnittelisi tiukasti vaan omilla tuloillaan. Kyllä myös tarjonta voi lisätä omien rahojen käyttöä esimerkiksi päihteisiin. Monelle kuitenkin ruoka-apu voi turvata sen päivän/usean päivän ruoan. Ruoka-apu ei pitemmällä tähtäimellä auta kuin sen hetken. Rakenteisiin eli perustoimeentuloon pitäisi saada korotus. Tosin koskaan kaikki ei tule pärjäämään omilla tuloillaan, vaan apua tarvitsevia tulee olemaan. Osa pärjää pienillä tuloillaan ja Osa taas ei hallitse suurtakaan rahankäyttöä. Myös kirkon tehtävä on aina ollut pitää huolta köyhistään ja auttaa niitä, jotka ei muualla saa riittävästi apua.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Eettiset näkökohdat ja luotettavuus

Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat, on tärkeää pohtia tutkimuksen eettisiä lähtökohtia sekä sen luotettavuutta ja laatua. On myös muistettava seurata näitä muuttujia tutkimuksen edistyessä, jotta tutkimuksen moraaliset valinnat eivät tuottaisi kyseenalaisia tuloksia. Pyrimme noudattamaan tutkimuksessa hyviä tieteellisiä lähtökohtia. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Huolehdimme lupa-asiat oppilaitoksen ohjeen mukaisesti. Suunnittelimme kyselyn huolellisesti. Sovimme, että analysoimme aineistoa kaikki samalla tavalla ja tarkastelimme vastauksia myös yhdessä. Halusimme tuottaa rehellistä tutkimustulosta, joten pyrimme avoimuuteen ja uskalsimme kysyä rohkeasti muun muassa ruoka-avun lopettamisvaihtoehdosta. Havainnoista pidimme tutkimuspäiväkirjaa ja tarkistutimme tietojamme ruoka-avun toteuttajilta. Tutkimusaineisto hävitettiin asianmukaisesti, kun opinnäytetyö oli arvioitu.

Kyselyn vastausmäärä osoittanee, että kysymykset olivat sellaisia, joihin vastaaminen ei ollut vastenmielistä ja epämieluisaa. Toivoimme, että diakoniatyöntekijät voisivat vastata näihin rehellisesti ilman, että kärsisivät ammattieettisiä ongelmia vastauksistaan. Jos kysymykset olisivat olleet liian johdattelevia tai pelkästään kyllä- ja ei- vastausvaihtoehtoja, olisi vastaaminen voinut tuottaa enemmän hankaluuksia, kun ei olisi ollut mahdollista selittää vastausta.

Kirkon ruoka-apu aiheena on herkkä ja puhutteleva. Kysymyksiä laadittaessa pohdittiin, olisiko joihinkin kysymyksiin vaikea vastata. On vaikea arvioida, kuinka paljon vastauksiin on vaikuttanut yleinen mielipide ruoka-avun ja diakoniatyön maineesta. Yleensä ihmiset pitävät ruoka-apua hyvänä ja kannatettavana asiana. Useat kuuluvat kirkkoon siksi, koska se auttaa hädänalaisia, vaikka muuten ovat kriittisiä tai eivät usko kuten kirkko opettaa (Helin ym., 2010 s.171). Tässä asetelmassa saattaisi olla yksittäisen diakoniatyöntekijän vaikea sanoa, ettei köyhiä

pitäisi ruoka-avun keinoin auttaa. Toisaalta heille on kertynyt paljon konkreettista tietoa ja kokemusta siitä, miten ruoka-avun toteutus on kuormittanut diakoniatyötä ja onko ihmisten arki parantunut sen myötä. Uskoisimme, että jos olisi huomattu ruoka-avun olevan täysin hyödytöntä, olisi vaikea vastata omaa mielipidettä vastaan. Mutta varmasti yleinen mielipide diakoniatyöstä, ruoka-avun tarpeellisuudesta ja oman seurakunnan työntekijöiden antama palaute ovat saattaneet jonkin verran vaikuttaa mielipiteisiin.

Tämänkaltaisessa kyselyssä vaarana on, että juuri ne jättävät vastaamatta, joiden mielipide eroaa selkeästi muiden mielipiteestä ja se olisi tutkimuksen kannalta tietenkin erittäin harmillista. Meillä oli aavistus siitä, että ruoka-apua pidetään edelleen jonkin verran tärkeänä toimintana diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta. On vaikeaa arvioida, näkyykö tämä hypoteesi kysymysten asettelussa. Kysymyksien testaaminen eri tavoin muotoiltuna olisi saattanut tuottaa toisenlaisia vastauksia.

9.2 Ruoka-avun tarpeellisuus 2020

Opinnäytetyössä ilmeni, että suurin osa diakoniatyöntekijöistä ei halua lopettaa ruoka-apua, ainakaan jos muita vaihtoehtoja tai ratkaisuja asiakkaiden köyhyysongelmaan ei ole. Diakoniabarometrin väite, että 75 prosenttia diakoneista haluaa leipäjonoista eroon ei siis kyselyn perusteella tarkoita ainakaan sitä, että diakoniatyöntekijät haluaisivat tehdä jotakin muuta kuin auttaa köyhiä ja syrjäytyneitä myös ruoka-avun ja taloudellisen avustamisen keinoin. Tutkimuksesta ilmeni, että diakoniatyöntekijät tiedostivat kuitenkin, että tämänhetkinen ruoka-apu ei ole kestävä tai toimiva ratkaisu nyky-yhteiskunnan toimeentulohaasteisiin.

Kirkon diakoniatyöntekijöiden ammattietiikka varjelee kaikkein syrjäytyneimpien auttamisen ideaalia ja olisi vääryys sanoa, että ruoka-apu on turhaa, kun todellisia vaihtoehtoja ruoka-avulle ei oikein ole näköpiirissä. Jos ruoka-apu lopetettaisiin kokonaan, diakoniatyöntekijät jäisivät kyselyn perusteella hankalaan asemaan koska asiakkaat jäisivät ilman akuuttia ja viimesijaista apua. Asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen vaikeutuisi. Vaikka tiedetään tämänhetkisen systeemin auttavan vain hetkellisesti, se on olennaisen tärkeää monelle hakijalle. Konkreettisen ruoka-avun lisäksi tarjolla on runsaasti toivon näkökulmaa, minkä merkitystä ei voi vähätellä avunsaajan näkökulmasta. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että diakoniatyöntekijöillä ei ole ollut aikaa tai riittävästi resursseja tutkia uusia keinoja tai mahdollisia toimintamuotoja ruoka-avun toteutukseen ja kehittämiseen.

9.3 Kirkon rooli auttajasta mahdollistajaksi

Ruoka-apua toteutetaan monin erin tavoin ja vastuuta ottavat useat eri toimijat. Evankelisluterilaisen seurakunnan tapa on havaintojemme mukaan enemmän organisaatiolähtöinen verrattuna muihin toimijoihin. Se yleensä hoitaa ruoka-avun täysin ilman vapaaehtoisia ja kantaa osin siksi ehkä huolta siihen menevistä resursseista. Ruoka avun toteutuksesta pohdimme olisiko mahdollista että, seurakunta voisi toimia enemmän toiminnan mahdollistajana; järjestää tilat ja hankkia

vapaaehtoisia toimijoita mukaan. Useat vapaaehtoisryhmät ja esimerkiksi siviilipalvelusta suorittavat tai työllisyyspalveluiden kautta tulevat henkilöt voisivat olla enemmän mukana ruoan valmistuksessa, tarjoilussa ja jakelussa kuten esimerkiksi Pieksämäellä ViaDia-yhdistyksen hävikkiruokajakelussa huomattiin. Useilla seurakunnilla on vapaaehtoisia monessa toiminnassa mukana ja heillä on jo olemassa erilaisia rekistereitä uusien vapaaehtoisten rekrytointiin. TE-palvelut voisivat olla mukana hyväksymässä osan toimintaa työllisyyspalveluiden alaiseksi suoritteeksi. On paljon etenkin nuoria, jotka viihtyvät työtoiminnassa ja on harmillista, kun se katkeaa tietyn ajanjakson jälkeen. Kun riittävästi relevantteja työpaikkoja ei löydy, osattomuus on monen kohtalo.

Ruoka-apua toimittavat kaupat ja yhteisöt tekevät tärkeää työtä sekä ekologiselta kannalta, että nälän torjumiseksi. Nämä toimijat tekevät tällä hetkellä vaikuttavaa piilohyväntekeväisyyttä. Olisi kannatettavaa, että tämä panos olisi läpinäkyvää toimintaa lähiyhteisölle. Ruoka-apua toimittavia kauppvoja tulisi tuoda enemmän näkyville, mikä saattaisi kannustaa uusia toimijoita mukaan ja näin hävikkiruokaa saataisiin vielä tehokkaammin käyttöön.

Kirkon rooli voi muodostua hankalammaksi nykyisessä entistä polarisoituneemmassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kestääkö kirkon oma eettinen ajatusmalli asetelmaa, että ruoka-apu tuli jäädäkseen. Pohdimme mitä kirkko eniten haluaa yhteiskunnalle viestiä, sillä että se on ruoka-aputoiminnassa mukana. Tarkoitataako se pahimmillaan sitä, että köyhien kuuluukin hakea ruoka-apua ja se on hyväksyttävää ja siihen meidän on tottuminen. Useilla seurakunnilla on taloushuolia Suomen väestön ikärakenteen myötä ja jäsenkato lisää epävarmuutta. Koska diakoniatyötä kuitenkin vielä arvostetaan, toivooko kirkko, että osa jäsenistä voidaan säilyttää ylläpitämällä ruoka-aputoimintaa. Köyhyysongelma voi silloin ajan myötä muuttua yksilön heikkoudeksi ja rakenteisiin ei tarvitsekaan puuttua.

Kirkon ei ehkä kannata lisätä ruoka-apua entisenlaisena avun muotona, koska se väistämättä lisäisi kysyntää ja sitoisi yhä enemmän voimavaroja. Kirkolla täytyy olla vapaus tarkkailla yhteiskunnan kehitystä, jotta se voi yhä uudestaan

löytää joukostamme köyhät ja syrjäytyneet. Se ei onnistu, jos sen resurssit on sidottu esimerkiksi ruoka-apuun ja seurakuntalaiset alkavat käyttää palvelua subjektiivisena oikeutenaan. Toisekseen köyhyys ilmiönä on osittain myös ”asennekahle”, jonka täyttäminen väärällä lääkkeellä saattaisi sitoa asiakasta illuusioon huonommuudesta, kun hedelmällisempi tapa auttaa voisi olla hyvän ja arvokkaan näkeminen elämässä. Ja sitähän diakoniatyöntekijät tekevät mitä suuremmissa määrin vastaanotoilla käytännön ongelmien ratkaisujen ohessa.

9.4 Ruoka-avun uusi asiakaslähtöisempi suunta

Uusiin kokeiluihin ja hankkeisiin on kaikki mahdollisuudet. Yhteisöruokailujen rinnalle tulisi testata uusia ruokakassien jakeluideoita. Jonoille olisi varmasti vaihtoehtoja, jos pohtimiselle osoitettaisiin aikaa ja resursseja. Systeemiä voisi kehittää niin että ihmisten ei tarvitsisi tuntea häpeää siitä, että joutuvat hakemaan ruoka-apua ja jonottamaan erilaisissa leipä- tai ruoka-apujonoissa. Lisäksi, jos järjestöt ja pienet seurakunnat pystyisivät tekemään laajempaa yhteistyötä evankelisluterilaisen kirkon kanssa, ruoka-apuun voitaisiin saada lisää uudenlaista kansalais-toimintaa. Se voisi tehdä ruoanlaitosta ja jakelusta talkootyypistä yhteisöllisyyttä, mikä ei korostaisi niinkään syrjäytymistä vaan liittymistä toisiin ihmisiin luontevalla tavalla. Parhaimmillaan ruoka-aputoiminta voisi kehittyä uudenaikaiseksi ekologiseksi yhteisöravintolatoiminnaksi. Kirkko mahdollistajana tarjoaisi toimintaan mahdollisesti palveluohjausta, henkistä ja hengellistä tukea, rukousta ja sielunhoitoa. Samalla ehkäistäisiin suomalaisten yksinäisyyttä, mikä on nälän ohella myös suuri terveysriski. Leimautuminen häivytyksi, mikä olisi koko yhteisön etu, koska ihmisten mielikuvissa nämä asiakkaat eivät enää näyttäytyisi korostuneen syrjäytyneinä henkilöinä. Mielikuvat voivat aiheuttaa sen, että näemme köyhät ja työttömät mieluummin toimien ja niin sanottujen kannustimien kohteena. Jaettava ruokakassi on toteutustavaltaan tällä hetkellä juuri sellainen toimenpide. Jos kokonaiselta yhteiskuntaluokalta viedään toimijuus, opittu tapa ei helposti muutu uudelleen toimijuudeksi edes elinolojen parantuessa. Kun koronavirusepidemia saadaan hallintaan ja poikkeustilanne väistyy, ruoka-avun kehittyminen jatkuu kohti paikallisesti testattuja, toimivampia konsepteja.

Diakoniatyö kuuluu kaikille, sen ei pidä olla vain diakoniatyöntekijöiden harteilla tai seurakunnan budjettiin sidottu.

9.5 Diakoni äärimmäisen köyhyyden asiantuntijana

Koska ruoka-aputoiminta ei kuitenkaan auta ihmisiä kuin hetkeksi eteenpäin, olisiko kirkolla strategioita tulevaisuudessa toimia vielä enemmän siten, että asiakkaiden tilanteet tulisivat selkeämmin julki ja päättäjien uudelleenarvioitaviksi. Täytyisikö kirkon viedä intensiivisemmin kaikkein syrjäytyneimpien asiaa eteenpäin ja viedä havaintoja sekä mahdollisia kehittämisehdotuksia perusturvasta siitä vastaaville tahoille. Sosiaalijärjestelmissä asiakkaiden erilaiset tilanteet kuten asumisen kalleus tai velkaantuminen tulisi arvioida yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisemmin.

Kirkon apu voi olla asiakkaan kannalta epävarmaa ja joltain osin epätasa-arvoista, koska jakoperusteita on monenlaisia ja lähtökohtaisesti esimerkiksi ruokakassi täytyy itse noutaa tai saapua omalla kyydillä yhteisöruokailuun. Ruokaavun asiakaskunta on muuttunut ja muuttuu tulevaisuudessa entistä moninaisemmaksi. Kun jonossa on esimerkiksi perhe vauvaikäisine lapsineen voi ruokaavun antajille tulla uudenlaisia eettisiä ongelmia. Osa ruokaavun hakijoista pitää ruoka-apua jo nyt subjektiivisena oikeutenaan. Tämänkaltainen ajattelu tuskin tulisi vähenemään ruokaavun kysynnän ja tarjonnan kasvaessa. Silloin ruokaavun lisääminen ei toisi toivottua helpotusta pitkällä aikavälillä.

Jatkotutkimuksena tai -hankkeena olisi mielenkiintoista, jos diakoniatyöntekijöiden asiantuntemusta ja tietoa köyhyyden arjesta pystyttäisiin hyödyntämään sosiaalijärjestelmissä. Löytyisikö sitä kautta joitakin uusia välineitä tasapainottaa yksilön rahavirtoja ja etuuksia siten, että jokapäiväinen leipä löytäisi kaikkien kansalaisten pöytään. Olisiko sosiaalijärjestelmissä mahdollisuuksia ryhtyä reippaammin kokeilemaan esimerkiksi säännöstellympää etuuksien maksatusta, jotta rahaa jäisi ruokaan asiakkaan ollessa esimerkiksi velkaantunut tai

peliongelmainen. Voisiko asumistukijärjestelmä ottaa paremmin huomioon, jos alueella ei ole sopivanhintaisia asuntoja.

Tulevaisuudessa tulee olemaan haasteellista tavoittaa kaikki ne ihmiset, jotka tarvitsevat ruoka-apua. Tällä hetkellä onkin tärkeää miettiä erilaisia vaihtoehtoja, kuinka ruoka-avun jakamista jatketaan koronaepidemian jälkeen ja miten toiminnalla tavoitetaan he, jotka ovat pudonneet avun piiristä pois. Mikäli koronapandemian takia ihmisten kokoontumisia rajoitetaan entisestään, miten tavoitetaan ne ihmiset, jotka eivät pääse itsenäisesti hakemaan ruoka-apua. Koti- ja sosiaalipalveluiden mukaan ottaminen yhteiseen työhön olisi tällaisessa tilanteessa oleellista ja tärkeää, jotta saavutettavuus toteutuu.

Valiolutakunnan päätöksissä jaetaan ruoka-apuun varoja jokaiselle vuodelle tietyn suuruinen summa, tämä on viimeisinä vuosina aiheuttanut keskustelua, kun ruoka-avun tarve on lisääntynyt ja on huomattu, etteivät varat riitä auttamaan kaikkia tarvitsijoita. Koronaepidemia on tuonut ruoka-avun piiriin paljon uusia ihmisiä, joiden ainoa mahdollisuus on hakea ruoka-apua. Valiolutakunnassa on keskusteltu asiasta, että pitäisi saada ruoka-apuun jaettava summa kiinteälle pohjalle, niin ettei sitä tarvitsi joka vuosi hakea lisäsummaa vaan se olisi ennakolta päätetty tietyn suuruiseksi. Kristillisdemokraatit ovat tehneet aloitteen 2021 vaihtoehtobudjetilla, "lisätään 3 000 000 euroa vähävaraisten ruoka-apua jakavien järjestöjen toimintaan". Jos tasainen summa ruoka-avun kehittämiseen löytyisi, olisi helpompi tehdä kauaskantoisempia suunnitelmia järkevään toteutukseen ja saada samalla vakautettua ruoka-avun toiminta.

LÄHTEET

- Alava H., Kela A., Nikkanen A., & Paloviita P. (2020). *Diakonia barometri 2020, Aina uuden edessä*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 88. Kirkkohallitus. Saatavilla 15.6.2021 https://evl.fi/documents/1327140/0/31446640_Diakoniabarometri-tutkimusraportti_verkkojulkaisu_20_08_24.pdf/0d769ae2-fbc5-a18e-f7f9-b0f54c8d7ae1?t=1600684512167
- Eduskunta, Talousarvioaloite TAA 167/2020 vp. Valtiopäiväasiat ja –asiakirjat. Saatavilla 21.07.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskuntaAloite/Sivut/TAA_167+2020.aspx
- Fiksuruoka. (i.a.). *Tietoa ruokahävikistä*. Saatavilla 4.9.2021 <https://fiksuruoka.fi/page/46/tietoa-ruokahavikista>
- Gothoni R., Helosvuori R., Kuusimäki K. & Puuska K. (toim.). (2012). *Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Kirjapaja. Helsinki.
- Haapala V., Hellström I., Kantola J., Kaseva T., Korhonen R., Kärki H., Maijala M., Mustonen H., Saarikivi J., Salo M., & Torkki J. (toim.) (2016). *Särmä Suomen kieli ja kirjallisuus*. Otava.
- Hakovirta M. & Kallio J. (toim.). (2020). *Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Helin M., Hiilamo H. & Jokela U. (2010). *Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa*. Edita Publishing Oy.
- Hietala S., Katajanjuuri J-M., Riipi I. & Välimaa A-L. (2018). *Lainsäädäntötarkestelulla ruokahävikkiä pienemmäksi -Lewfoodwaste -hanke*, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 23/2018. Saatavilla 11.4.2021 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160650/23-2018-Lexfoodwaste.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Holopainen M. & Pulkkinen P. (toim.). (2008). *Tilastolliset menetelmät*, WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Hänninen S., Karjalainen J., Lehtelä K-M., & Silvasti T. (toim.) (2008). *Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Hävikkiviikko. (i.a.). *Tietoa kampanjasta*. Saatavilla 4.9.2021 <https://havikki-viikko.fi/tietoa-kampanjasta/>

Ketola, K., Hytönen, M., Salminen, V-M., Salomäki, H., & Sohlberg, J. (2020). *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*. Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla 5.7.2021 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4238/viewmode=previewview>

Kajaanin ammattikorkeakoulu. (i.a.). *Laadullisen analyysi ja tulkinta*. Saatavilla 4.9.2021 <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettisen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta>

Karttunen K., Kihlström L. & Taivalmaa S-L. (2014). *Nälkä ja yltäkylläisyys, Ruokaturva maailmassa*. Tallinna Raamatutrikikoja OU, Tallinna Kirkkopalvelut Ry. (i.a-a). *Me*. Saatavilla 6.7.2021 <https://www.kirkkopalvelut.fi/me/>

Kirkkopalvelut Ry. (i.a.-b). *Ruoka-apu.fi. Enemmän kuin ruokaa*. Saatavilla 11.4.2021 <https://ruoka-apu.fi/>

Kirkkopalvelut Ry. (i.a.-c). *Ruoka-apu.fi. Info -Mikä ruoka-apu.fi?* Saatavilla 11.4.2021 <https://ruoka-apu.fi/info-mika-ruoka-apu-fi/>

Kirkkopalvelut Ry. (i.a.-d). *Ruoka-apu.fi. Tietoja ruoka-avusta*. Saatavilla 11.4.2021 <https://ruoka-apu.fi/tietoa-ruoka-avusta/>

KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19931055>

Kotimaanapu. (i.a). *Ruokaturva*. Saatavilla 6.7.2021 <https://kotimaanapu.fi/ruokaturva/>

Latvus K. (2017). *Diaconia as Care for the Poor, Critical Perspectives on the Development of Caritative Diaconia*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu 53. Grano Oy. Saatavilla 15.6.2021 https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Diaconia+as+Care+for+the+Poor_53.pdf/54e8b4e5-4025-7e0c-44a8-ad4dd8faf4e0

L 1045/993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19931054>

Ohisalo M., & Saari J. (2014). *Kuka seisoo leipäjonossa?* (Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 83). Pole-kuntatieto Oy.

Pieksämäen kaupunki. (i.a.). Saatavilla 11.10.2020.

<https://www.pieksamaki.fi/kaupunki-ja-yhteystiedot/>

Raamattu. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.

Ruokavirasto. (i.a-a). *Eviran ohje 16035/2. Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet*. Saatavilla 11.4.2021 https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yritykset/elintarvike-ala/elintarvikehuoneistot/eviran_ohje_16035_2_fi_ruokaapu.pdf

Ruokavirasto. (i.a-b). *Ruoka-apu*. Saatavilla 5.9.2021 <https://www.ruokavirasto.fi/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/ruoka-apu/>

Ruokavirasto. (i.a-c). *Korona covid-19 ohje EU-ruoka-apuun 112020*. Saatavilla 5.9.2021 https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/1412109-v1-korona_covid-19_ohje_eu_ruoka-apuun112020.pdf

Sipoon suomalainen seurakunta. (i.a.). Keski-ikään ehtinyt seurakunta. Saatavilla 9.4.2021

<https://www.sipoonsuomalainenseurakunta.fi/info-ja-asiointi/seurakunta-lyhyesti>

Suomen ev.lut. kirkko. (12.09.2017). *Tutkimus haastaa kirkon diakonian uudelleenmäärittelyyn*. Saatavilla 12.7.2021 <https://evl.fi/uutishuone/tiedotarkisto/-/items/item/14109/Tutkimus+haastaa+kirkon+diakonian+uudelleenmaarittelyyn>

Suomen ev.lut. kirkko. Ovet auki strategia vuoteen 2026. Saatavilla 12.7.2021.

<https://evl.fi/documents/1327140/52567038/Ev.lut.kirkko-strategia.pdf/9fb95410-78a0-6ace-a331-aa2c31b869c5?t=1600781363026>

Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018.

Tähtinen J., Laakkonen E., Broberg M.,(2020). Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Painosalama Oy. Turku.

Vuori, K. (2017). *Lottovoittajien pöydässä. Tarinoita köyhyysrajan takaa*. Like Kustannus Oy.

LIITE 1. Kysymykset ruoka-avusta diakonia-ammattilaisille

1. Miten kauan olet ollut havainnoimassa ruoka-aputoiminnan kehittymistä Suomessa?
2. Miten tarkoituksenmukaisena ja välttämättömänä toimintana näet oman seurakuntasi ruoka-avun? ihmisten perustarpeet huomioiden (myös ruoka-osto-osoitukset)
3. Minkä asian näkisitte suurimpana syynä sille, että ihmiset hakevat ruoka-apua? (sosiaaliset, tapa, välttämättömyys ruuan saannin takia jne...)
4. Ovatko syyt uranne aikana mielestänne muuttuneet?
5. Uskotteko, että jos perustoimeentulo nousisi reilusti niillä, jotka eivät ole ansiotyössä, ruoka-avun tarve selvästi vähenisi ja millä mekanismilla?
6. Kumpi on parempi ruoka-avun muoto: aktiivisuutta vaativa yhteisöruokailu vai kotiin haettava ruokakassi? Perustelisitteko miksi?
7. Mitä mieltä olette jonotuksesta ruoka-avussa? Mitä hyviä puolia siinä on, entä huonoja?
8. Jos ruoka-avun tarve edelleen kasvaa, näkisittekö tässä uusia toimintamuotomahdollisuuksia ja miten?
9. Pitäisikö ruoka-apua budjetoida kirkon varoista jonkun muun toiminnan kustannuksella?
10. Oletteko kysyneet asiakkailta, miten ruoka-apua kannattaisi toteuttaa?
11. Mitä tapahtuisi, jos ruoka-apu lopetettaisiin kokonaan? aiheuttaisiko se teissä suurta huolta tai päinvastoin?